

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VALSTYBINĖS DARBO INSPEKCIJOS PRIE SOCIALINĖS
APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS (VDI)**

2021 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

VDI VIZIJA

Būti patikimu partneriu

**VDI VEIKLOS TIKSLAS
(MISIJA)**

**Saugoti darbuotojų sveikatą,
gyvybę ir darbingumą, skatinant
socialinį dialogą ir vykdant darbo
įstatymų pažeidimų, nelaimingų
atsitikimų darbe bei profesinių
ligų prevenciją**

VDI VERTYBĖS

**Pagarba, pasitikėjimas,
atsakomybė**

VDI veiklos
finansinė nauda –
nuo 12,7 mln. iki
27,1 mln. eurų

Įvairiais būdais
konsultuotų
asmenų –
156,1 tūkst.

Pasitenkinimas
VDI
konsultacijomis –
95 %

Išnagrinėta
darbo ginčų
reikalavimų –
11,4 tūkst.

**2021 metų
pagrindiniai
rezultatai**

VDI
minėjimas
žiniasklaidoje
- 2,6 tūkst.
kartų

Patikrinimų ir
kitų inspekcinų
veiksmų –
beveik 10 tūkst.

Konsultacinių ir
švietėjiškų
renginių - 667

Pasiekta
socialinių tinklų
vartotojų –
beveik 845
tūkst.

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSIOJO VALSTYBINIO DARBO INSPEKTORIAUS JONO GRICIAUS

IŽANGINIS ŽODIS

2021-ieji metai Valstybinei darbo inspekcijai (VDI) buvo veiklos pasikeitimų metai. COVID-19 pandemijos mesti iššūkiai ne tik padidino darbo inspektorių krūvius, bet ir išryškino poreikį spręsti anksčiau atidėliotas psichosocialinės aplinkos darbe gerinimo problemas bei vėl išaugino nelaimingų atsitikimų darbe skaičių. Siekiant plėsti paslaugų ir patikrinimų spektrą (daug neplaninių patikrinimų organizuota dėl COVID-19 prevencijos ir vykdant prastovų kontrolę) ir tuo pačiu mažinant išlaidas, VDI teko pakeisti ar išplėsti nemažai savo skyrių veiklą - toliau modernizuojant VDI veiklą, daug administravimo, konsultavimo paslaugų ir net inspektavimų buvo perkelta į elektroninę erdvę.

Nepaisant didelių iššūkių, VDI įvykdė planinius rodiklius, o kai kuriuos jų ir viršijo. Dirbant sunkiomis sąlygomis tai buvo įmanoma tik dėl sutelkto kolektyvo darbo, ypatingą ačiū tariant lojaliems ir sąžiningiems mūsų darbuotojams, kurie įgyvendino mūsų institucijos tikslus savo kasdieniu ir atsakingu darbu.

Nepaisant gerų darbo rezultatų, neramina drastiškas mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe padidėjimas, gražinęs mus atgal net į 2016 metus ir tarytum sutirpdęs visas pastarųjų metų sėkmingas pastangas nelaimingų įvykių darbe mažinime. Priežasčių analizė rodo, kad prie to prisidėjo ne tik sumažėjęs darbuotojų budrumas grįžus į darbus po karantino, bet ir atsainus darbo teisinių santykių dalyvių požiūris į darbų saugos kultūrą. Kita vertus, liūdna statistika rodo, kad trečdalis žuvusiųjų darbe patys pasirinko žūtį nevykdydami saugos darbe reikalavimų, o tai reiškia ne tik darbdavių atsainų požiūrį, bet ir bendrai nepakankamą dėmesį Lietuvoje darbų saugos ir sveikatos klausimams.

Stebint augančius pažeidimus ne tik darbų saugos, bet ir darbo teisės srityje (ypač susirūpinimą kelia statybų ir krovinių kelių transporto sektoriai), nemažėjančius darbo ginčus dėl skolų gražinimo darbuotojams (virš 80 % DGK bylų yra dėl atlyginimų nemokėjimo), nuo 2021 m. lapkričio 1 d. padidinome reiklumą bei sugriežtinome bausmes.

Stebint nemažėjančias psichosocialines įtampas (ypač viešajame sektoriuje - medicinos, švietimo įstaigose), buvo priimtas politinis sprendimas įsteigti Psichologinio smurto prevencijos skyrių, kuris kontroliuos įmones, įstaigas, organizacijas psichosocialinių rizikos veiksnių eliminavimo darbe aplinkoje srityse ir veiks prevenciškai. Psichologinio smurto prevencijos skyriuje dirbantys 8 darbo inspektoriai (iš jų 5 – VDI teritoriniuose skyriuose) registruos ir tirs skundus dėl psichologinio smurto darbe, analizuos jo apraiškas bei dalyvaus vykdant priežiūros politiką.

2021 metais ypatingai išplėtėme konsultacinį darbą, kurio apimtys išaugo didinant elektroninių paslaugų įvairovę. Skaitmenizacija yra plėtojama ne tik dėl pandemijos, bet ir siekiant modernizuoti konsultacijas, nes tai yra VDI pagalbos mechanizmas, padedantis išvengti bereikalingų socialinių įtampų. Dabar pavieniai piliečiai, darbdavių ir darbuotojų atstovai, gali kreiptis į VDI ne tik gyvai ar skambindami telefonu, bet ir elektroniniu būdu. Ypač džiaugiamės naujai sukurta mobiliąja programėle "Žinok teises", kuri, tikimės, padės gerinti visuomenės teisinį raštingumą. VDI galutinai sukurta vieninga konsultacinė sistema, kai visi paklausimai yra nukreipiami į vieną konsultacijų centrą. Įmonės ir darbuotojai bei jų organizacijos taip pat konsultuojami ir apmokomi nuotolinių konferencijų ir seminarų metu. Dėl nuotolinio pobūdžio šie mokymai tapo itin populiarūs, teko didinti jų skaičių ir dažnį. Paminėtina, kad išplėtėme ne tik elektroninį konsultavimą, bet ir elektroninį inspektavimą. Svarbu ir tai, kad pasitelktas dirbtinis intelektas nelegalaus darbo rizikų vertinimui.

Įvertinus pasiekimus 2021 metais, 2022 metais sieksime toliau plėtoti jau įprastą veiklą, įvykdyti Socialinės ir darbo apsaugos ministerijos patvirtintus darbo planus ir įgyvendinti siektinus uždavinius, toliau gerinant socialinę aplinką darbo vietose bei šalinant įtampas. Labai linkiu visam savo kolektyvui ir toliau dirbti taip pat sutelktai bei atsakingai, veikti pagal įstatymą bei tinkamai tarnauti Lietuvos žmonių gerovei.

Lietuvos Respublikos vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius
Jonas Gricius

2021 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

Igyvendindama Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2021 metų veiklos planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2021 m. gegužės 21 d. įsakymu Nr. A1-389, VDI 2021 metais:

➤ **Siekė mažinti šešėlinę darbo rinką bei didinti visuomenės netoleranciją šešėliui**

Siekdama mažinti „šešėlinės“ darbo rinkos apimtį, VDI 2021 metais atliko 4,06 tūkst. patikrinimų (planinis įsipareigojimas (4,0 tūkst. patikrinimų) viršytas 1,5 %), kurių metu vykdė nelegalaus ir nedeklaruoto darbo bei nedeklaruotos savarankiškos veiklos, taip pat užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimų bei prastovų paskelbimo atitikties teisės aktų reikalavimams kontrolę (toliau – nelegalaus darbo kontrolė).

Siekiant taupyti valstybės biudžeto lėšas, racionaliau naudoti ribotus VDI žmogiškuosius resursus bei netrukdyti sąžiningo verslo veiklai, 2021 metams buvo iškeltas tikslas ir toliau didinti nelegalaus darbo kontrolės rezultatyvumą (patikrinimų, kurių metu nustatyti nelegalaus darbo atvejai, skaičiaus santykis su visų atliktų patikrinimų nelegalaus darbo srityje skaičiumi). Šiam tikslui pasiekti dar labiau buvo sustiprintas pasirengimas nelegalaus darbo kontrolės patikrinimams, iš anksto analizuojant tiek VDI, tiek kitų kontrolės įstaigų turimus duomenis ir sukauptą informaciją, kruopščiai atsirenkant pačius rizikingiausius tikrintinus ūkio subjektus bei objektus.

Pažymėtina, kad siekdami atsirinkti rizikingiausius statybos objektus, kuriuose galimai dirbama nelegaliai, VDI Vilniaus teritorinio skyriaus darbo inspektoriai vykdė statybos objektų stebėseną bepiločio orlaivio (drono) pagalba, kas leidžia tinkamai užfiksuoti, iširti ir (ar) atskleisti administracinius nusižengimus ir kitus teisės pažeidimus. Atkreiptinas dėmesys, kad 2021 m. buvo papildomai nupirkti 4 bepiločiai orlaiviai (dronai), kuriuos gavo VDI Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio teritoriniai skyriai. Šių teritorinių skyrių darbo inspektoriai, kurie buvo paskirti valdyti bepiločius orlaivius (dronus), pagal 2019 m. gegužės 24 d. Komisijos įgyvendinimo Reglamento (ES) 2019/947 dėl bepiločių orlaivių naudojimo taisyklių ir tvarkos reikalavimus, 2021 m. praėjo atitinkamą mokymo kursą bei išlaikė teorijos egzaminus. 2022 m. numatoma bepiločius orlaivius (dronus) naudoti atliekant patikrinimus ne tik statybose, bet ir žemės ūkio bei miškininkystės ekonominės veiklos sektoriuose.

Nelegalaus darbo kontrolės patikrinimas naudojant bepilotį orlaivį (droną)

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Net ir esant sudėtingoms bendradarbiavimo su kitomis kontrolės įstaigomis sąlygoms dėl COVID-19 pandemijos ir šalyje paskelbto karantino bei ekstremalios situacijos, bendradarbiavimas vyko, kai buvo siekiama užkardyti didelio masto nusikaltimus ir pažeidimus, kartu privalomai užtikrinant pareigūnų saugumą. Be to, vykdydami nelegalaus darbo kontrolės patikrinimus, darbo inspektoriai intensyviai naudojo papildomą asmenų identifikavimo priemonę – veido atvaizdą, kuri yra labai naudinga. Siekiant pagerinti ūkio subjektų veiklos priežiūros kontrolę ir surinkti objektyvius įrodymus, buvo vykdomi ir kontroliniai pirkimai, ypač, kai įvairias paslaugas teikė savarankiškai dirbantys fiziniai asmenys.

Šių veiksmų pasėkoje 2021 m. pasiektas nelegalaus darbo kontrolės rezultatyvumas 37,2 %, t. y. 3,3 % didesnis negu planinis (36 %), nors 4,1 % mažesnis negu 2020 metais (1 grafikas). Tam galimai turėjo įtakos tai, kad VDI 2021 metais daug dėmesio skyrė prastovų paskelbimo atitikties teisės aktų reikalavimams kontrolei.

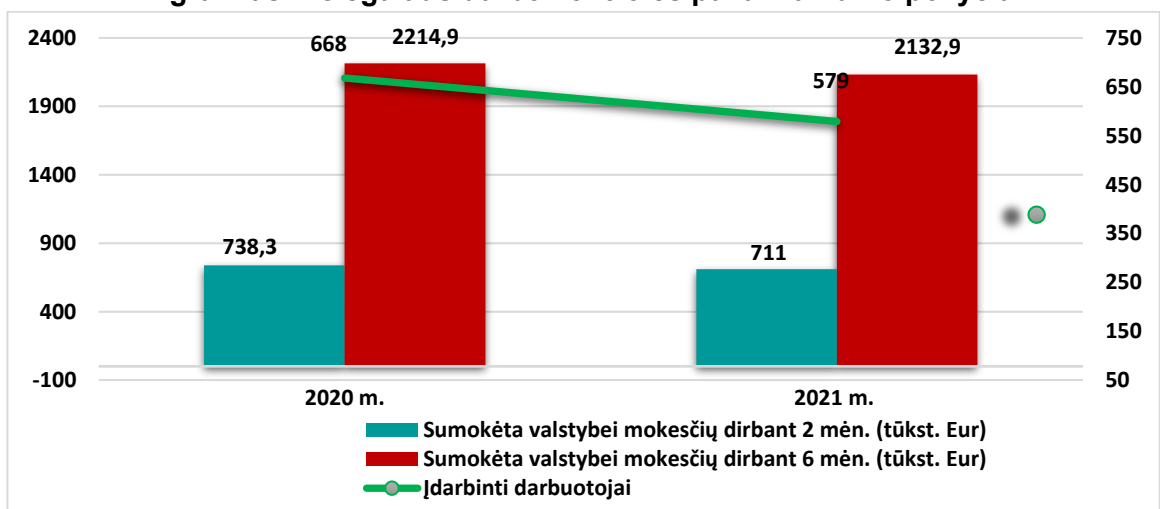
1 grafikas. Nelegalaus darbo kontrolės rezultatyvumo pokyčiai

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Kitas labai svarbus VDI vykdomos nelegalaus darbo kontrolės kokybės vertinimo kriterijus, kurį VDI 2021 m. nusistatė ir numatė jo siektinas planines reikšmes: nelegalaus darbo kontrolės pakankamumas (nustatytų nelegalaus darbo atvejų ir nelegalaus darbo atvejų, kurie buvo įteisinti atlikus nelegalaus darbo patikrinimus, santykis). 2021 m. pasiekta nelegalaus darbo kontrolės pakankamumo reikšmė – 33,5 %. Tad VDI 2021 m. planinis įsipareigojimas (31 %) viršytas 8,1 %. VDI taip pat apskaičiavo, kad 2021 m. valstybei buvo sumokėta daugiau nei 2,13 mln. eurų mokesčių, jei po VDI nelegalaus darbo kontrolės patikrinimų įdarbinti asmenys dirbo bent pusmetį. Palyginti su 2020 m. (2,2 mln. eurų), ši suma sumažėjo, tačiau neženkliai, nes tam turėjo įtakos dėl COVID-19 pandemijos šalyje 2021 m. galiojęs pakankamai ilgas karantinas, jo metu taikomi verslo apribojimai, paskelbtos prastovos ir išaugęs bedarbių skaičius (2 grafikas).

2 grafikas. Nelegalaus darbo kontrolės pakankamumo pokyčiai

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Daugiausiai (virš 63 %) nelegaliai dirbusių asmenų 2021 metais buvo nustatyta statybos sektoriuje, kuris jau daug metų iš eilės išlaiko didžiausios rizikos ekonominės veiklos sektoriaus statusą Lietuvoje (tiek nelegalaus darbo, tiek darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais).

VDI, analizuodama nelegalaus darbo kontrolės rezultatus, toliau stebi tendenciją, kad statybų sektoriuje vidaus apdailos darbus pastatytuose daugiabučiuose ir individualios statybos namuose atlieka ne įmonės, o fiziniai asmenys, dažnai teisės aktų nustatyta tvarka neįregistravę veiklos – dirbantys be verslo liudijimo ar individualios veiklos pažymos.

Iš visų 2021 m. nustatytų nelegaliai (neteisėtai) dirbusių asmenų, 46,7 % (838 asmenys) sudarė fiziniai asmenys (2020 m. – 55 %, 982 asmenys), kurie vykdė neregistruotą savarankišką veiklą. Pažymėtina, kad 2021 m. iš statybos sektoriuje nustatytų 1,1 tūkst. nelegaliai (neteisėtai) dirbusių asmenų 660 (arba 57,7 %) buvo fiziniai asmenys, kurie vykdė neregistruotą savarankišką veiklą, iš jų – 45 užsieniečiai, o 2020 m. iš statybos sektoriuje nustatytų 1,2 tūkst. nelegaliai (neteisėtai) dirbusių asmenų net 850 (arba 70 %) buvo fiziniai asmenys, kurie vykdė neregistruotą savarankišką veiklą, iš jų – 53 užsieniečiai. Darytina išvada, kad pastaruosius du metus mažėjo nustatytų asmenų, kurie vykdė neregistruotą savarankišką veiklą, skaičius, o tokiai tendencijai turėjo įtakos COVID-19 pandemija.

Taip pat pažymėtina, kad 2021 metais, palyginti su 2020 metais, sumažėjo nelegaliai dirbančių nepilnamečių (asmenų iki 18 metų) skaičius. 2021 m. buvo nustatyti 27 nelegaliai dirbę nepilnamečiai arba 25,0 % mažiau nei 2020 metais (2020 metais nustatyti 36 nelegaliai dirbę nepilnamečiai).

Didžioji dalis (95,6 %) patikrinimų, kurių metu buvo vykdoma nelegalaus darbo kontrolė, buvo atlikta rizikingiausiuose statybos; žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės; didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto; apdirbamosios gamybos; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, krovinio kelių transporto ekonominės veiklos sektoriuose (planinis įsipareigojimas (90 % planinių nelegalaus darbo patikrinimų atlikta nurodytuose ekonominės veiklos sektoriuose) viršytas 6,2 %). Atliktų planinių patikrinimų didžioji dalis (1,48 tūkst. arba 69,5 %) buvo atlikta rizikingiausiame nelegalaus darbo apraiškoms atsirasti statybos ekonominės veiklos sektoriuje. Be to, 2021 m. buvo atlikti 334 planiniai patikrinimai užsieniečių (trečiųjų šalių piliečių) nelegalaus darbo ir galimos prekybos žmonėmis priverstiniam darbui atvejams nustatyti (iš jų 72 planiniai patikrinimai trečiųjų šalių sezoniniams darbuotojams suteiktų gyvenamųjų patalpų ir nuomos sąlygų leidimo dirbti galiojimo laikotarpiu atitikimui nustatyti); 81 planinis patikrinimas vasaros sezono metu šalies kurortuose ir kurortinėse vietovėse apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas teikiančiose įmonėse, skiriant akcentą jaunimo įdarbinimui; 78 patikrinimai dėl paslaugų pagal kvitus teikimo žemės ūkyje ir miškininkystėje.

Taip pat VDI 2021 metų veiklos planui įvykdyti buvo atlikti:

- 49 rizikingiausių įmonių, kuriose dirba komandiruoti darbuotojai iš trečiųjų šalių, planiniai patikrinimai tikrojo ir fiktyvaus komandiravimo atvejams nustatyti (planinis įsipareigojimas (60 patikrinimų) įvykdytas 81,7 %). Tikrintinų įmonių, kuriose dirba komandiruoti iš trečiųjų šalių darbuotojai, atranka buvo vykdoma atlikus VDI gaunamų pranešimų apie į Lietuvos Respubliką komanduruotus darbuotojus analizę ir iš Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Užimtumo tarnyba) gautų pranešimų apie išduotus leidimus dirbti komanduruotiems darbuotojams vertinimą. Patikrinimams buvo parinktos 49 įmonės, kurios 2021 m. spalio mėn. deklaravo turinčios komanduruotų darbuotojų iš trečiųjų šalių. Pažymėtina, kad VDI per 2021 m. atliko viso 61 inspektavimą, kurio metu buvo tikrinami tikrojo ir fiktyvaus komandiravimo klausimai;

- 62 rizikingiausių variklinių transporto priemonių remonto paslaugas teikiančių subjektų (fizinių asmenų) planiniai patikrinimai (planinis įsipareigojimas (80 patikrinimų) įvykdytas 77,5 %). Rizikingų šias paslaugas teikiančių asmenų, dirbančių su individualia veikla bei su verslo liudijimais, sąrašas, kuriame buvo nurodyti asmenys bei veiklos vietų adresai, buvo gautas iš Valstybinės mokesčių inspekcijos. Buvo sudarytas 121 asmens sąrašas tolimesniems tikrinimams organizuoti ir atlikti. VDI inspektoriai tikslinių planinių patikrinimų metu vertino, ar nurodytas paslaugas teikiantys subjektai, esantys sudarytuose tikrintinų variklinių transporto priemonių remonto paslaugas teikiančių subjektų sąrašuose, vykdo savarankišką veiklą jos neįregistravę mokesčių įstatymų nustatyta tvarka (pagal verslo liudijimą ar pažymą); jei variklinių transporto priemonių remonto

paslaugų teikimo vietoje dirba daugiau nei vienas asmuo, ar nėra darbo santykių požymių, kuomet darbą organizuoja vienas asmuo (pvz., autoserviso valdytojas ar pan.); ar nėra kitų pažeidimų, susijusių su kitų institucijų kompetencija (pvz., nesilaikoma atliekų tvarkymo ar priešgaisrinės apsaugos reikalavimų ir pan.). Planinė užduotis nebuvo įvykdyta, nes Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktuose sąrašuose dalis veiklos adresų buvo netikslūs, o kai kurie asmenys jokios veiklos nevykdė galimai dėl COVID-19 pandemijos taikomų apribojimų. Pažymėtina, kad VDI per 2021 m. atliko viso 184 nelegalaus darbo patikrinimus variklinių transporto priemonių techninės apžiūros ir remonto ekonominės veiklos sektoriuje, t. y. vykdė pakankamą šio sektoriaus kontrolę, siekiant nustatyti nelegalaus (neteisėto) ir nedeklaruoto darbo faktus;

- 48 rizikingiausių viešojo maitinimo paslaugas teikiančių įmonių planiniai patikrinimai (planinis įsipareigojimas (40 patikrinimų) įvykdytas 120 %).

Viešojo maitinimo įmonėms, kurios pagal VDI rizikos vertinimo sistemos rizikos balus 2021 m. buvo raudonoje zonoje (85 įmonėms) ir geltonoje rizikos zonoje (65 įmonėms) išsiųstas prevencinio pobūdžio laiškas. Pažymėtina, kad dėl 2020-2021 m. COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) pandemijos ir karantino bei jo metu taikytų viešojo maitinimo verslo apribojimų, nebuvo tiksliai žinoma, kiek įmonių atnaujino veiklą pilnai, nes ne visi gyventojai buvo vakcinuoti ir turėjo galimybių pasą. Todėl maitinimo įstaigų klientų apimtys vis dar atsiliko nuo skaičių, kurie buvo prieš pandemiją. Atsižvelgiant į tai, buvo nuspręsta griežtų įspėjamųjų laiškų viešojo maitinimo įmonėms nesiųsti.

VDI teritoriniams skyriams buvo pateikti rizikingų viešojo maitinimo įmonių sąrašai tolimesniam stebėjimui, analizei, vertinimui ir atrankai bei patikrinimų atlikimo vykdymui. Pateikiamose nurodytų sąrašų lentelėse buvo nurodyti viešojo įmonių rizikingumo balai, surinkta informacija apie galimus vykdomos veiklos adresus (padalinius ir padalinių adresus, t. y. pagal šiuos duomenis galima rasti atitinkamoje savivaldybėje registruotos viešojo maitinimo įmonės veiklos vykdymo vietas kitų savivaldybių teritorijose), internetinius puslapius, socialinius tinklus ir pan. VDI teritoriniai skyriai pagal gautus rizikingų viešojo maitinimo įmonių sąrašus vykdė pasirinktų įmonių stebėjimą, analizavo ir vertino duomenis, siekiant atrinkti rizikingas įmones tolimesniems kontrolės veiksams. Atrinkant įmones patikrinimams buvo atsižvelgta į tai, koks veiklos vietų ir darbuotojų skaičius, koks veiklos pobūdis, vienas iš kriterijų buvo darbuotojų skaičiaus bei deklaruojamo vidutinio atlyginimo santykis bei kita informacija, kuri galėjo nulemti, ar yra prielaidos atsirasti nelegalaus ir nedeklaruoto darbo apraiškoms.

VDI, vykdydama teisės aktų nustatyta tvarka laikinojo įdarbinimo įmonių priežiūrą, vertino įmonių, pateikusių prašymus įtraukti jas į Laikinojo įdarbinimo įmonių sąrašą, atitiktį teisės aktų nustatytiems reikalavimams šiai veiklai vykdyti. Po šių įmonių atitikties įvertinimo VDI per 2021 m. priėmė 150 sprendimų (2020 m. – 178 sprendimus) įtraukti įmones į Laikinojo įdarbinimo įmonių sąrašą, kuris nustatyta tvarka papildomas ir skelbiamas VDI interneto svetainės (www.vdi.lt) rubrikoje „Laikinis įdarbinimas“. Pagal įmonių pateiktus prašymus iš laikinojo įdarbinimo sąrašo 2021 m. buvo išbrauktos 28 įmonės (2020 m. – 33 įmonės).

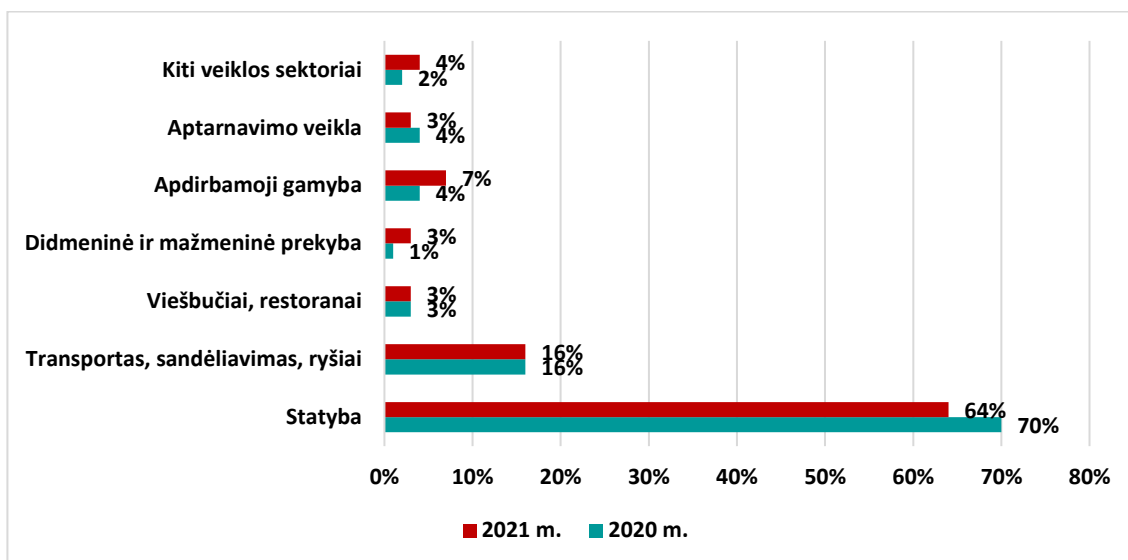
Vadovaujantis Lietuvos Respublikos darbo kodekso 72¹ straipsnio 3 dalimi, įmonės, įtrauktos į laikinojo įdarbinimo įmonių sąrašą, kiekvienais kalendoriniais metais iki liepos 15 dienos turi pateikti VDI pranešimą, kad pranešimo pateikimo dieną jos atitinka laikinojo įdarbinimo įmonėms taikomus kriterijus ir ketina tęsti laikinojo įdarbinimo veiklą. Tad VDI parengė Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektorius 2021 m. birželio 14 d. įsakymą Nr. EV-134 „Dėl laikinojo įdarbinimo įmonių atitikties nustatytiems kriterijams ir ketinimo tęsti laikinojo įdarbinimo veiklą pranešimo pateikimo Lietuvos Respublikos valstybinei darbo inspekcijai“. Į Laikinojo įdarbinimo įmonių sąrašą įtraukta 281 įmonė buvo informuota apie pareigą iki 2021 m. liepos 15 d. prisijungus prie VDI Elektroninių paslaugų darbdaviams sistemos atsakyti į pranešimą apie laikinojo įdarbinimo įmonės atitiktį nustatytiems kriterijams ir ketinimą tęsti laikinojo įdarbinimo veiklą. Šį pranešimą pateikė 131 laikinojo įdarbinimo įmonė, iš jų 13 įmonių deklaravo, kad neketina tęsti laikinojo įdarbinimo veiklos. Įmonėms, nepateikusioms pranešimo apie ketinimą tęsti laikinojo įdarbinimo veiklą, 2021 m. rugsėjo mėn. buvo išsiųstas Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektorius raštas, kuriuo buvo priminta pareiga pateikti minėtą pranešimą bei nustatytas papildomas terminas (2021 m. spalio 8 d.) šiai pareigai įvykdyti. Po pakartotinio priminimo 24 laikinojo įdarbinimo įmonės pranešė apie ketinimą tęsti laikinojo įdarbinimo veiklą, tuo tarpu net 119 laikinojo įdarbinimo įmonių šios pareigos

neįvykdė, todėl buvo išbrauktos iš laikinojo įdarbinimo įmonių sąrašo. Apibendrinimas apie VDI vykdytą laikinojo įdarbinimo įmonių monitoringą bei pasiūlymai dėl teisės aktų tobulinimo pateikti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai 2021-12-31 raštu Nr. SD-127-26064 „Dėl informacijos apie laikinojo įdarbinimo įmonių monitoringą 2021 metais“.

Kaip rodo nelegalaus darbo kontrolės rezultatai, pastaraisiais metais didėja užsieniečių (trečiųjų šalių piliečių), dirbusių Lietuvoje nelegaliai ar įdarbintų pažeidžiant jų įdarbinimo tvarką, skaičius. VDI 2021 metais nustatė šalyje 483 nelegaliai dirbusius ar įdarbintus pažeidžiant jų įdarbinimo tvarką užsieniečius (trečiųjų šalių piliečius). Jų skaičius 2021 m. buvo 34,5 % didesnis nei 2020 metais (2020 m. – 359). Iš 483 per 2021 metus nustatytų nelegaliai dirbusių užsieniečių, 438 dirbo įmonėse (2020 m. – 301), t. y. dirbo be nustatyta tvarka sudarytų darbo sutarčių, 45 užsieniečiai vykdė neregistruotą individualią veiklą pas fizinius asmenis, dažniausiai individualių namų statybose, arba vykdė namų ir butų remonto darbus (2020 m. – 56). 2021 m. nelegaliai dirbusių užsieniečių (trečiųjų šalių piliečių) pas ūkininkus nustatyta nebuvo (2020 m. – 2).

Didžioji dalis nustatytų nelegaliai dirbusių užsieniečių dirbo statybos sektoriuje – beveik 64 %, nors 2021 m., lyginant su 2020 metais, ši dalis sumažėjo 6 % punktais (3 grafikas). Tokią tendenciją galėjo nulėmti karantinas dėl COVID-19 pandemijos, sutrikęs statybinių medžiagų tiekimas, sulėtėję statybų darbai, taip pat sumažėjusios individualios statybos objektuose statybų apimtys dėl statybinių medžiagų prekybos tinklų darbo laiko ribojimo, t. y., galimybės fiziniams asmenims įsigyti statyboms ir apdailai reikalingų medžiagų.

3 grafikas. Nelegaliai dirbusių užsienio šalių piliečių pagal ekonomines veiklos sritis (%)

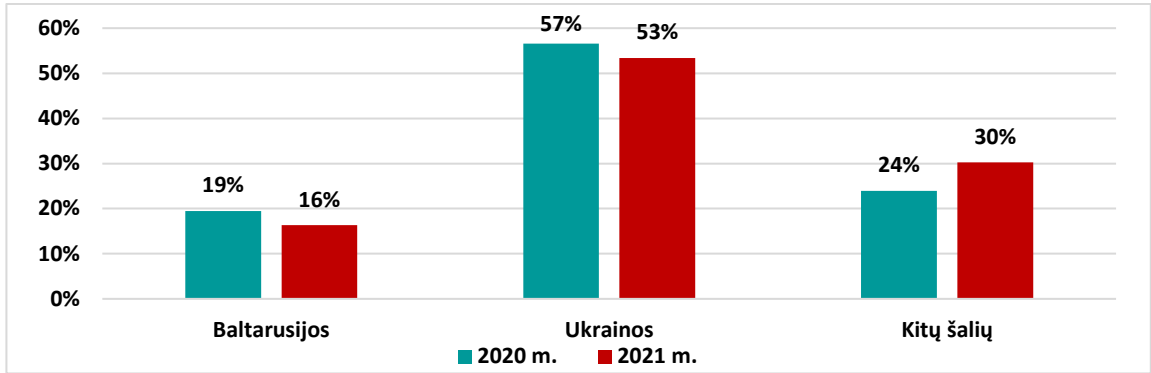

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Kaip buvo minėta, statybos sektorius šalyje išlieka pačiu rizikingiausiu tiek nelegalaus darbo, tiek darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. Tačiau stebima tendencija, kad nelegaliai dirbančių užsieniečių daugėja apdirbamojoje gamyboje – nuo 15 asmenų (2020 m.) iki 32 asmenų (2021 m.), t. y. daugiau negu du kartus. Taip pat daugėja nelegaliai dirbančių užsieniečių transporto ir saugojimo sektoriuose. Šiuose sektoriuose nustatytų nelegaliai dirbusių užsieniečių skaičius padidėjo nuo 56 asmenų (2020 m.) iki 77 asmenų (2021 m.).

Apie 53 % nustatytų nelegaliai (neteisėtai) dirbusių užsieniečių sudaro Ukrainos Respublikos piliečiai, tačiau lyginant su 2020 m., jų skaičius sumažėjo, taip pat sumažėjo ir nelegaliai dirbusių užsieniečių iš Baltarusijos Respublikos, bet padidėjo nustatytų nelegaliai dirbusių užsieniečių iš kitų šalių, pvz., iš Sakartvelo Respublikos ir Vidurinės Azijos šalių. Pažymėtina, kad nelegaliai (neteisėtai) dirbę Ukrainos Respublikos piliečiai daugiausiai buvo nustatyti statybos sektoriuje, taip pat transporto ir saugojimo sektoriuose (4 grafikas).

4 grafikas. Nelegaliai (neteisėtai) dirbę užsieniečiai pagal užsienio šalis

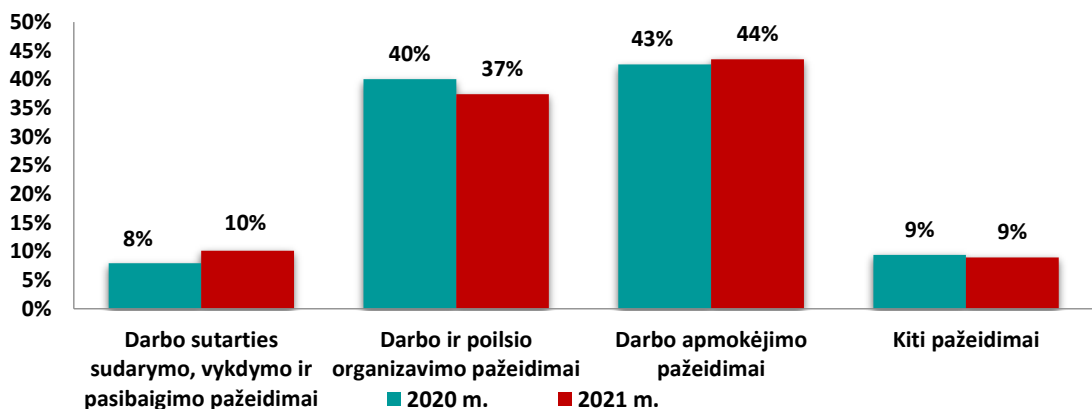
Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Taip pat 2021 m. pagal VDI kompetenciją, kartu su Policijos departamentu prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pareigūnais, dalyvauta Europolo organizuotoje priemonėje dėl bendrų veiksmų prekybos žmonėmis priverstinio darbo išnaudojimo tikslais prevencijos ir kontrolės. 2021 m. gegužės 31 – birželio 4 dienomis, vykdant bendrus prevencijos ir kontrolės veiksmus (Joint Action Days) prekybos žmonėmis priverstinio darbo išnaudojimo tikslais, buvo atlikta 119 neplaninių patikrinimų, statybos, žemės ūkio ir kitose rizikingose ekonominėse veiklose. Šios akcijos metu buvo nustatyti 73 nelegaliai, nedeklaruotą darbą, įdarbinti nesilaikant užsieniečių įdarbinimo tvarkos dirbę asmenys. Pažymėtina, kad daugiausiai nelegaliai (neteisėtai) dirbusių asmenų nustatyta statybos (40 asmenų) ir žemės ūkio (34 asmenys) bei apdirbamosios gamybos (30 asmenų) sektoriuose.

VDI nuo 2007 m. gauna ir registruoja darbdavių, komandiruojančių darbuotojus į Lietuvos Respubliką pranešimus apie darbuotojų komandiravimą. Be to, nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. informaciją apie komandiruotus į Lietuvą darbuotojus teikia ir Lietuvos darbdaviai, pateikdami pranešimą per SODROS informacinę sistemą EDAS. Iš Lietuvos ir užsienio darbdavių per 2021 m. gauta 3,6 tūkst. pranešimų apie komandiruotus į Lietuvą darbuotojus, iš jų daugiau nei 2,6 tūkst. – Ukrainos Respublikos piliečiai. Vykdydama tarpvalstybinį bendradarbiavimą, VDI per Vidaus rinkos informacinę sistemą (IMI) 8 kartus kreipėsi į kitų Europos Sąjungos (ES) valstybių narių kompetentingas institucijas informacijos dėl darbuotojų, komandiruočių į Lietuvos Respubliką, darbo sąlygų. Per IMI gauti 108 prašymai suteikti informaciją apie Lietuvoje registruotų ūkio subjektų darbuotojų komandiravimą į kitas ES valstybes nares.

Darbo ir poilsio laiko pažeidimai (5 grafikas) 2021 m. sudarė 37 % nustatytų darbo teisės pažeidimų (2020 m. – 40 %), tuo tarpu darbo apmokėjimo (neteisingo viršvalandinio ir nakties darbo bei už darbą poilsio ir švenčių dienomis apmokėjimo) – 44 % (2020 m. – 44 %), o darbo sutarties sudarymo, vykdymo ir pasibaigimo pažeidimai sudarė 10 % nustatytų darbo teisės pažeidimų (2020 m. – 8 %).

5 grafikas. Nustatytų darbo įstatymų pažeidimų pobūdis

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

VDI teismams iki 2021-06-30 perdavė nagrinėti 230 administracinių nusižengimų protokolų (toliau – AN protokolas) pagal Administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 95 straipsnį „Nelegalus darbas“. Per šį laikotarpį teismuose išnagrinėtos 205 nelegalaus darbo bylos dėl 510 asmenų. ANK 95 straipsnio sankcijoje numatyta administracinė nuobauda (1 tūkst. – 5 tūkst.) paskirta 163 (79,5 %) bylose dėl 433 asmenų – vidutiniškai 1,39 tūkst. Eur už kiekvieną atvejį, kai buvo nustatytas nelegalaus darbo faktas. 42 administracinių nusižengimų bylose (20,5 %) dėl 77 asmenų skirta mažesnė nei sankcijoje nustatyta administracinė nuobauda (vidutiniškai 439 Eur už kiekvieną atvejį). Mažiausia skirta bauda pagal ANK 95 straipsnį buvo 100 Eur, taip pat 5 atvejais skirtos baudos po 200 Eur ir net 6 atvejais – po 300 Eur. Didžiausia bauda už nelegalų darbą, kurią skyrė teismas, – 6,0 tūkst. Eur, tokio dydžio bauda skirta dėl pakartotinumų. Didžiausia bauda skirta teismo už nelegalų darbą, kai pažeidimas buvo padarytas pirmą kartą, – 3 tūkst. Eur. Pagal VDI inspektorių dėl nelegalaus darbo surašytus AN protokolus teismai darbdavius atstovaujantiems asmenims per 2021 m. skyrė 244,3 tūkst. Eur baudų.

Pagal ANK nuo 2021 m. liepos 1 d. VDI išnagrinėjo 148 nelegalaus darbo bylas dėl 265 asmenų ir paskyrė 177,85 tūkst. Eur baudų. ANK 95 straipsnio sankcijoje numatyta administracinė nuobauda VDI buvo paskirta 147 administracinių nusižengimų bylose dėl 262 asmenų - vidutiniškai 1,21 tūkst. eurų už kiekvieną atvejį. Tik vienoje VDI išnagrinėtoje administracinių nusižengimų byloje skirta mažesnė nei sankcijoje nustatyta administracinė nuobauda – 400 Eur, atsižvelgus į tai, kad su dirbusiais 3 užsieniečiais darbo sutartys buvo sudarytos, tačiau jų buvimas Lietuvos Respublikoje buvo neteisėtas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimo Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ nuostatas. Pažymėtina, kad analogiškose bylose teismai taip pat taikė ženkliai mažesnes baudas. Didžiausia bauda už nelegalų darbą, kurią skyrė VDI – 5,5 tūkst. Eur (2 atvejai), tokio dydžio bauda skirta dėl pakartotinumų. Didžiausia bauda skirta VDI už nelegalų darbą, kai pažeidimas buvo padarytas pirmą kartą – 3 tūkst. Eur (3 atvejai). Pažymėtina, kad teismai, gavę skundus, VDI priimtus 4 nutarimus nelegalaus darbo bylose pakeitė ir paskyrė švelnesnę nuobaudą, t. y. vietoje VDI paskirtų 4 tūkst. Eur baudų 4 bylose, paskyrė viso 2,6 tūkst. Eur. baudų.

2021 m. pagal Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo 56 straipsnį dėl nelegalaus darbo juridiniams asmenims buvo surašyti 365 pažeidimų protokolai (2020 m. – 284), pagal 57 straipsnį dėl užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimų – 114 pažeidimų protokolų (2020 m. – 13), o pagal 58 straipsnį dėl nedeklaruoto darbo – 35 pažeidimų protokolai (2020 m. – 73). Pažymėtina, kad 2021 m., lyginant su 2020 m., VDI juridiniams asmenims pagal Užimtumo įstatymą surašė 37,8 % daugiau pažeidimų protokolų.

VDI inspektoriai baudą darbdaviui-juridiniam asmeniui dėl nelegalaus darbo skiria sankcijos ribose nuo 868 iki 4,0 tūkst. Eur už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį. Pagal Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo 56 straipsnį dėl nelegalaus darbo pažeidimo juridiniams asmenims bylose 2021 m. VDI priėmė 337 nutarimus ir paskyrė 737,1 tūkst. Eur baudų. Didžiausios baudos, paskirtos pagal Užimtumo įstatymo 56 straipsnį dėl nelegalaus darbo, buvo 27,8 tūkst. Eur ir 25,2 tūkst. Eur. Tokie baudų dydžiai buvo paskirti, nes buvo nustatytas didelis nelegaliai dirbusių asmenų skaičius. Vieną VDI nutartį juridiniam asmeniui dėl nelegalaus darbo teismas pakeitė ir paskyrė švelnesnę nuobaudą, t. y. vietoje VDI paskirtos 22 584 Eur baudos, paskyrė 20 702 Eur dydžio baudą.

VDI taip pat 2021 m. tęsė bendradarbiavimą su Norvegijos Karalystės darbo inspekcija. 2021 m. lapkričio mėn. įvyko Lietuvos Respublikos ir Norvegijos Karalystės darbo inspekcijų atstovų pasitarimas dėl planuojamų veiklų 2022 m. bei jungtinis tarpinstitucinių grupių (VDI, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir policijos bei Norvegijos Karalystės analogiškų institucijų) seminaras tarpinstitucinio bendradarbiavimo kovos su darbo nusikaltimais klausimais. 2022 m. Norvegijos Karalystės darbo inspekcija numato organizuoti susitikimą (vizitą) su atitinkamų Lietuvos Respublikos ministerijų atstovais bei institucijų, kurios dalyvauja jungtinių operacijų centrų (toliau – JOC) veikloje, vadovais, JOC veikloje dalyvaujančiais pareigūnais, kuris vyktų Norvegijos Karalystėje. Jo metu bus supažindinama su JOC veikla šalyje ir JOC veiklos organizavimo skirtumais

Lietuvoje, aptariami klausimai tolimesnio bendradarbiavimo, taip pat bendrų patikrinimų atlikimo organizavimo klausimai.

Atsižvelgiant į tai, kad efektyviausias yra kombinuotų priemonių taikymas, kuomet naudojamos tiek prevencinės, tiek kontrolės priemonės, VDI taip pat 2021 metais derino nelegalaus darbo kontrolę su prevencijos priemonėmis šio darbo žalos klausimais. 2021 metais VDI organizavo 281 konsultacinį ir švietėjišką renginį nelegalaus darbo žalos klausimais, teikiant prioritetą jaunimui (planinis įsipareigojimas – 210 renginių viršytas 33,8 %). Šiuose renginiuose dalyvavo virš 5,6 tūkst. dalyvių. Iš visų organizuotų renginių, net 207 renginiai buvo organizuoti jaunosios kartos atstovams legalaus darbo naudos ir nelegalaus darbo žalos bei kitais darbo teisinių santykių klausimais. VDI siekė atkreipti jaunimo, žengiančio pirmuosius žingsnius darbo rinkoje, dėmesį į nelegalaus darbo žalą ir paaiškinti jaunos kartos atstovams, kaip nelegalus darbas kenkia pačiam dirbančiajam, ką reikia žinoti prieš įsidarbinant, kad darbas būtų legalus. Šiam tikslui buvo naudojamas VDI parengtas informacinis paketas, skirtas VDI organizuojamuose seminaruose dalyvaujantiems moksleiviams ir jaunimui. Šį paketą sudaro teorinė medžiaga, praktiniai pavyzdžiai ir interaktyvios užduotys. 2021 m. gegužės 26 d. Lietuvos mokyklų 8–12 kl. mokinius VDI pakvietė dalyvauti virtualioje viktorinoje „Ateitis be šešėlio 2021 m.“. Prieš viktoriną vykusiose nuotolinėje pamokose buvo pateikiama teorinė medžiaga bei praktiniai pavyzdžiai. Viktorinoje dalyvavo 1,3 tūkst. moksleivių. Laimėtojams įteikti vertingi išmanieji prizai, gauta daugybė teigiamų mokytojų ir moksleivių atsiliepimų, kad viktorina buvo įdomi ir naudinga ruošiantis įsilieti į darbo rinką.

VDI 2021 m. gegužės 24–28 d. prisijungė prie kasmetinės pilietinės akcijos „Šioje šalyje nėra vietos šešėliui“, kuri dėl ekstremaliosios situacijos ir karantino dar 2020 m. persikėlė į virtualią erdvę. Šios akcijos metu VDI savo kanalais skaitmeninėje erdvėje dalinosi ir akcijos organizatorių, ir pačios VDI parengta informacija, atkreipiant dėmesį į šešėlinės ekonomikos daromą žalą valstybei ir asmeniškai kiekvienam jos gyventojui. Prie akcijos VDI prisijungė penktus metus iš eilės. Pasirašiusi bendradarbiavimo sutartį su skaidraus verslo iniciatyva „Baltoji banga“ inspekcija yra oficiali šios iniciatyvos partnerė.

2021 m. birželio mėnesį VDI prisidėjo prie Europos darbo institucijos vykdomos informacinės kampanijos „Rights for all seasons“ („Teisės visiems sezonams“), skirtos sezoninio darbo temai. Šios kampanijos tikslas – informuoti sezoninius darbuotojus apie jų teises, darbdavius apie jų pareigas ir užtikrinti sąžiningas darbo sąlygas visoje Europos Sąjungoje. Sezoninio darbo pozicijose neretai yra paplitęs nelegalus darbas ar jo formos, ieškant trumpalaikės finansinės naudos įsidarbinama nelegaliai, tačiau svarbu skatinti darbuotojus suprasti deklaruoto darbo teikiamą naudą, pabrėžiant ilgalaikės perspektyvos privalumus prieš trumpalaikę finansinę naudą. Šiuo tikslu kampanijos pranešimai buvo publikuojami VDI svetainėje ir Facebook paskyroje.

Per 2021 m. visuomenei bei žiniasklaidai teikta informacija nelegalaus, nedeklaruoto (neteisėto) darbo ir kitų darbo teisės pažeidimų kontrolės ir prevencijos klausimais: išplatinta 12 informacinių pranešimų, VDI socialinių tinklų paskyrose paskelbtos 8 žinutės. Ši informacija pasiekė 35,8 tūkst. socialinių tinklų vartotojų.

Planuojant ir pasirenkant paveikiausias prevencines priemones nelegalaus darbo kontrolės srityje 2022 m., buvo įvertinti 2021 m. atliktų prevencijos priemonių kontrolės veiksmų rezultatai, užsienio šalių praktika, Rizikos analizės centro įžvalgos dėl strateginių krypčių bei taikytinų priemonių mažinant šešėlinės ekonomikos mastus ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo.

Atsižvelgdama į tai, VDI 2022 m. planuoja:

- užbaigti diegti naują modernų įrankį, sukurtą naudojant dirbtinį intelektą, kuris leis pagal viešai prieinamus duomenis atrinkti rizikingus ūkio subjektus iš internetinės erdvės pagal nustatytus kriterijus (ekonominės veiklos sektorius, vykdoma veikla ir pan.);
- vykdyti tikslines prevencines ir kontrolės priemones, kurių metu bus siunčiami įmonėms prevenciniai laišakai bei atliekami atrinktų rizikingiausių įmonių patikrinimai;
- pradėjus veikti Skaidriai dirbančiojo asmens tapatybės identifikavimo sistemai, intensyvinti kontrolę statybų sektoriuje, siekiant nustatyti šios sistemos tobulinimo galimybes;
- aktyviai dalyvauti Europos darbo institucijos organizuojamose kampanijose (komunikacijos priemonės, inspektavimai, taip pat ir bendri su kitų šalių darbo inspekcijų pareigūnais);

- tęsti prevencinių informacinių, konsultacinių bei švietėjiškų renginių nelegalaus darbo žalos klausimais kampanijų organizavimą ir vykdymą.

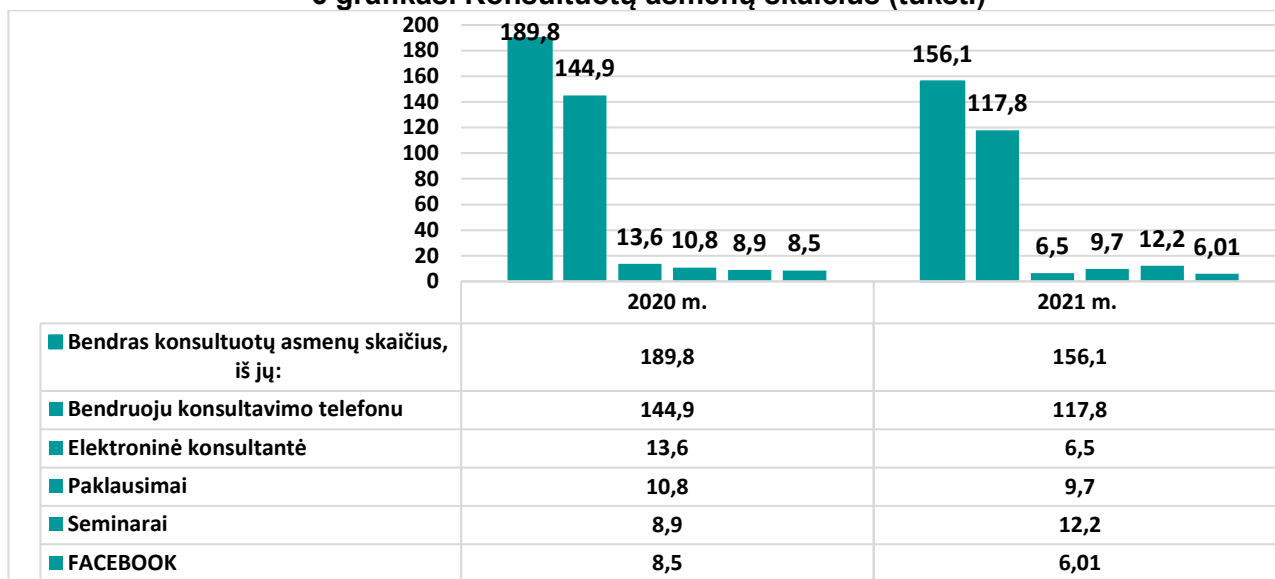
➤ **Vykdė darbo teisės pažeidimų prevenciją ir kontrolę, ypatingą dėmesį skiriant darbo ir poilsio laiko, darbo apmokėjimo sistemai keliamų reikalavimų užtikrinimui, lygių galimybių ir nediskriminavimo principų, šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo bei lanksčių darbo formų įgyvendinimo sklaidai**

VDI 2021 metais įvairiais būdais konsultuotų asmenų skaičius siekė 156,1 tūkst. asmenų, didžioji jų dalis (117,8 tūkst. arba 75,5 %) buvo konsultuota bendruoju konsultavimo telefonu. Palyginti su 2020 metais, įvairiais būdais konsultuotų asmenų skaičius 2021 m. sumažėjo 17,8 % (2020 m. – 190 tūkst.), bendruoju konsultavimo telefonu – 18,7 % (2020 m. – 145 tūkst.).

VDI 2021 metais įvairiais būdais konsultuotų asmenų skaičiaus mažėjimą, lyginant su 2020 m., lėmė sumažėjęs į VDI dėl konsultacijų besikreipiančių asmenų skaičius, kuris 2020 m. buvo ženkliai išaugęs dėl COVID-19 pandemijos sąlygotų aplinkybių – valstybėje paskelbtos ekstremaliosios situacijos ir karantino bei jų metu taikomo teisinio reguliavimo išaiškinimo poreikio.

VDI socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje per 2021 metus suteikta virš 6 tūkst. konsultacijų, tai yra apie 30 % mažiau nei 2020 metais (2020 m. – apie 8,5 tūkst.). Asmenų, konsultuotų elektroninės konsultantės pagalba, skaičius - 6,5 tūkst. (apie 50 % mažiau nei 2020 metais - 13,6 tūkst.) (6 grafikas).

6 grafikas. Konsultuotų asmenų skaičius (tūkst.)

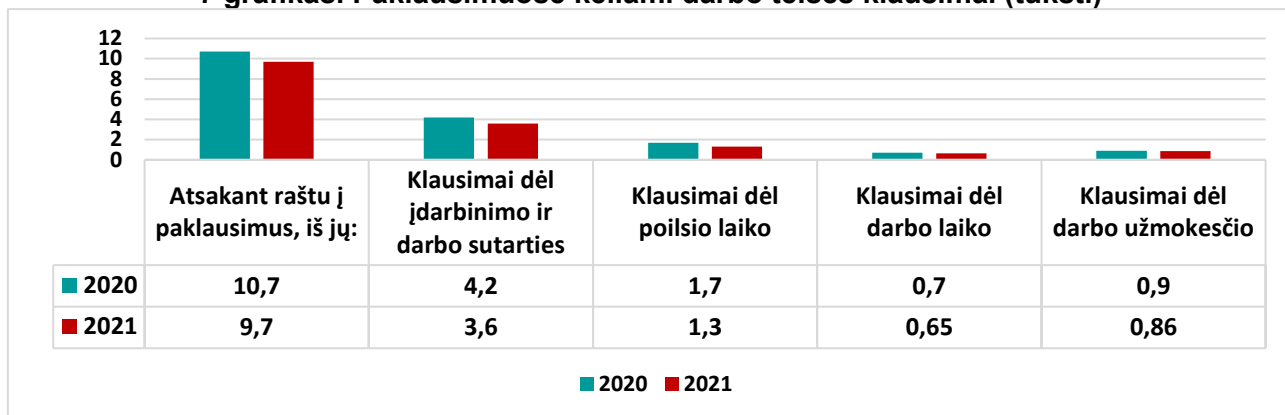
Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Teikiant konsultacijas bendruoju konsultavimo telefonu darbo teisės klausimais, paklausėjams daugiausiai klausimų kilo dėl prastovos ir dalinės prastovos skelbimo, įforminimo, atšaukimo, apmokėjimo, taip pat dėl periodinio sveikatos tikrinimo dėl COVID-19 ligos, garantijų auginantiems vaikus, maksimalaus darbo ir minimalaus poilsio laiko, atostogų suteikimo ir atostoginių skaičiavimo bei apmokėjimo tvarkos, kilnojamojo pobūdžio darbo, darbo laiko apskaitos darbo sutarčių keitimo, darbo sutarčių vykdymo ir nutraukimo ir pan., užsieniečių įdarbinimo, darbo tarybos rinkimų organizavimo.

VDI 2021 metais išnagrinėjo 9,7 tūkst. rašytinių paklausimų, klausimų skaičius išnagrinėtuose paklausimuose – 10,8 tūkst., iš jų: išnagrinėtų darbo teisės klausimų – 9,7 tūkst. Taigi, 2021 metais taip pat, kaip ir ankstesniais metais, vyravo pastarojo dešimtmečio tendencija – didžiąją dalį (2021 m. - 90 %) paklausimuose keliamų klausimų sudarė darbo teisės klausimai. Didžioji dalis nuo visų išnagrinėtų darbo teisės klausimų gautuose rašytiniuose paklausimuose

keliamų klausimų buvo susiję su įdarbinimu ir darbo sutartimi (37 %), poilsio laiku (13,4 %), darbo užmokesčiu (8,87 %), darbo laiku (6,7 %) (7 grafikas).

7 grafikas. Paklausimuose keliami darbo teisės klausimai (tūkst.)

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Daugiausia aiškinimo, atsakant į rašytinius paklausimus, reikalaujančios darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų nuostatos buvo susijusios su prastovos bei dalinės prastovos paskelbimu, pranešimų apie prastovą teikimu VDI, suminės darbo laiko apskaitos režimo taikymo ypatumais, atostogų suteikimu bei tvarka, kai darbuotojas praranda teisę pasinaudoti dalimi atostogų, atostoginių skaičiavimu, užsieniečių įdarbinimu.

Siekdama stiprinti darbo ir laiko poilsio reikalavimų laikymosi krovinio kelių transporto ekonominės veiklos sektoriaus įmonėse kontrolę, VDI, bendradarbiaudama su Lietuvos transporto saugos administracijos prie Susisiekimo ministerijos ir kitų suinteresuotų priežiūros įstaigų atstovais, 2021 metais vykdė intensyvią šių įmonių priežiūrą. Šiam tikslui pasiekti Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2021 m. vasario 4 d. įsakymu Nr. EV-36 „Dėl darbo ir poilsio laiko reikalavimų laikymosi krovinio kelių transporto sektoriaus įmonėse teminės ataskaitos patvirtinimo“ patvirtinta specialioji darbo ir poilsio laiko reikalavimų laikymosi krovinio kelių transporto įmonėse teminė ataskaita, kuria vadovaujantis buvo vykdomi patikrinimai šios ekonominės veiklos įmonėse. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai 2021 m. gruodžio 15 d. pateiktas krovinio kelių transporto ekonominės veiklos sektoriaus priežiūros, pagrindinių tendencijų, išvadų ir siūlymų apibendrinimas.

Taip pat, siekdama kelti VDI inspektorių kvalifikaciją ir stiprinti jų žinias apie transporto sektoriaus darbuotojų darbo teisinį reglamentavimą, VDI 2021 m. vasario 26 d. organizavo inspektorių mokymus dėl 2020 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2020/1054, kuriuo iš dalies keičiami Reglamentas (EB) Nr. 561/2006, kiek tai susiję su būtiniausiais reikalavimais dėl maksimalios kasdienio bei kassavaitinio vairavimo trukmės, minimalių pertraukų ir kasdienio bei kassavaitinio poilsio laikotarpių, ir Reglamentas (ES) Nr. 165/2014, kiek tai susiję su vietos nustatymu tachografais.

Skatindama darbuotojų dalyvavimą įmonės valdyme bei siekdama stiprinti darbuotojų žinias, VDI 2021 m. sausio 14 d. įmonių vadovams bei darbuotojams organizavo apskritojo stalo diskusiją darbuotojų dalyvavimo įmonės valdyme klausimais, kurioje dalyvavo privataus ir viešojo sektoriaus ūkio subjektų atstovai. Be Lietuvos Respublikos darbo kodekso įgyvendinimo klausimų, joje buvo diskutuojamas ir aptariamas darbuotojų dalyvavimo įmonės valdyme klausimas. Taip pat žinių apie darbuotojų dalyvavimą įmonės valdyme gilinimui VDI 2021 m. gegužės – gruodžio mėn. organizavo 4 mokymus (seminarus), kuriuose dalyvavo daugiau nei pustučio šimto užsiregistravusių asmenų.

VDI 2021 m. II ir IV ketv. parengė viešąsias konsultacijas dėl dirbančių vyresnio amžiaus žmonių teisių ir galimybių. VDI interneto svetainės [specialioje skiltyje](#) nuolat yra atnaujinama informacija apie vyresnio amžiaus darbuotojų teises, galimybes rinktis lanksčias darbo formas, teisę kreiptis į atitinkamas institucijas, apie tai, kaip atpažinti diskriminacijos dėl amžiaus apraiškas darbe.

Informacija apie pensinio amžiaus sulaukusių darbuotojų teises dėl darbo sutarties vykdymo bei nutraukimo buvo skelbiama VDI Facebook paskyroje.

Taip pat paminėtina, kad VDI, vykdydama užduotį gerinti komunikaciją su socialiniais partneriais socialinio dialogo plėtos klausimais, 2021 m. organizavo 6 nuotolinius seminarus, skirtus darbo tarybų nariams tema „Darbo tarybų narių teisės ir pareigos vykdant informavimo bei konsultavimo procedūras“. Taip pat vyko konsultacijos su profesinėmis sąjungomis. 2021 m. spalio 13 d. VDI organizavo apskrito stalo susitikimą tarp profesinių sąjungų ir VDI vadovybės. Socialiniams partneriams nuolatos teikiama metodinė pagalba dėl kolektyvinių sutarčių rengimo, sudarymo bei vykdymo.

Siekiant užtikrinti vyrų ir moterų lygias galimybes bei nediskriminavimo principų taikymą darbo rinkoje, 2021 metais buvo atlikta 119 patikrinimų, kurių metu pagal Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2017 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. EV-96 „Dėl ūkio subjektų patikrinimų kontrolinių klausimynų ir teminių ataskaitų patvirtinimo“ patvirtintą Lygių galimybių įgyvendinimo darbo teisinių santykių srityje kontrolinį klausimyną, buvo tiriami šie klausimai. Šių patikrinimų metu buvo nustatyta 10 pažeidimų lygių teisių įgyvendinimo darbo teisinių santykių srityje, iš kurių: 7 - kuomet buvo pažeistas reikalavimas darbdaviams priimti ir įprastais darbovietėje būdais paskelbti lygių galimybių politikos įgyvendinimo ir vykdymo priežiūros principų įgyvendinimo priemonės, jeigu vidutinis darbuotojų skaičius yra daugiau kaip 50; 1 - kuomet darbdavys nesilaikė reikalavimo dėl vienodo darbo užmokesčio mokėjimo; 1 - kuomet buvo pažeistas reikalavimas naudoti vienodus darbo vertinimo kriterijus ir vienodus atleidimo iš darbo kriterijus; 1 - kuomet darbdavys nesilaikė reikalavimo dėl apsaugos nuo priešiško elgesio, neigiamų pasekmių ir kitokio persekiojimo pateikus skundą dėl diskriminacijos. Šiems pažeidimams pašalinti VDI inspektoriai ūkio subjektams surašė 5 privalomai vykdytinus Reikalavimus pašalinti pažeidimus R1. Šių patikrinimų rezultatai 2021 m. gruodžio 8 d. buvo pristatyti Lietuvos Respublikos trišalei tarybai ir Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijai.

Įgyvendinant įsipareigojimą skleisti informaciją moterų ir vyrų lygių galimybių klausimais, VDI 2021 m. kovo mėnesį interneto svetainėje sukūrė [atskirą lygių galimybių darbe skiltį](#) aktualiai informacijai darbdaviams ir darbuotojams pateikti. 2021 m. balandžio pradžioje ir 2022 m. sausio pradžioje informacija apie nediskriminavimą ir lygias galimybes darbe pasidalinta turimais komunikacijos kanalais su socialiniais partneriais.

VDI Darbo teisės ir teritoriniai skyriai, 2021 metais organizuodami konsultacinius renginius, seminarus darbo teisinių santykių srityje ir kitais būdais vykdydami socialines kampanijas, supažindino darbdavius ir jų atstovus, darbuotojus ir jų atstovus su Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatomis dėl moterų ir vyrų lygių teisių darbe taikymo, ypač dėl vienodo darbo užmokesčio už vienodą ar vienodos vertės darbą. VDI teritoriniai skyriai 2021 metais šiais klausimais suorganizavo 83 konsultacinius renginius.

VDI Darbo teisės skyrius 2021 metais pateikė Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai pagrindinių tendencijų, išvadų ir siūlymų apibendrinimą apie nustatytas vyrų ir moterų darbo užmokesčio atotrūkio priežastis. Parengė mokymų medžiagą „Moterų ir vyrų lygių galimybių ir nediskriminavimo įgyvendinimas darbo santykiuose“, kurią išplatino socialiniams partneriams savo komunikacijos kanalais. Taip pat lygių galimybių ir nediskriminavimo tema nuolatos buvo ruošiami informaciniai pranešimai, trumpos vaizdo konsultacijos darbo teisės nuostatų įgyvendinimo klausimais, kurios buvo talpinamos tiek [VDI Facebook paskyroje](#), tiek VDI interneto svetainėje: 11 vaizdo konsultacijų; informaciniai įrašai ant Facebook sienos; VDI interneto svetainėje patalpinta lygių galimybių skiltis; VDI interneto svetainėje talpinami pranešimai naujienu skiltyje; nuolat atsakoma į žiniasklaidos klausimus darbo teisės klausimais, komentuojama TV ir radijo laidoje.

2021 metais buvo atlikta 20 planinių tyrimų finansų ir draudimo ekonominės veiklos sektorių didžiausios rizikos įstaigose. Šių tyrimų metu ypatingas dėmesys buvo skiriamas darbo apmokėjimo sistemoms ir lygių galimybių politikos įgyvendinimo ir vykdymo priežiūros principų įgyvendinimo priemonių klausimams, siekiant nustatyti didelio darbo užmokesčio atotrūkio tarp vyrų ir moterų priežastis. Planinių tyrimų metu pagal tikrinamų ūkio subjektų pateiktus dokumentus nustatyta 13 darbo teisės normų pažeidimų, iš jų: 2 pažeidimai dėl bendrųjų Lietuvos Respublikos darbo kodekso nuostatų nesilaikymo, 8 - dėl darbo apmokėjimo sistemos nustatymo ir 1 – dėl įdarbinimo, darbo

sutarties turinio reikalavimų nesilaikymo. Atsižvelgiant į tai, 9 patikrintoms įstaigoms buvo teiktos rekomendacijos ir surašyti privalomai vykdytini Reikalavimai pašalinti nustatytus pažeidimus R1.

Atlikus šiuos patikrinimus, apibendrinti rezultatai ir išvados 2021 m. lapkričio 26 d. buvo pateikti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. Apibendrinant 2021 m. atliktų tyrimų finansų ir draudimo sektoriaus įstaigose rezultatus, pažymėtina, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos požymių dėl darbo užmokesčio atotrūkio tarp vyrų ir moterų nustatyta nebuvo. Daugumoje tikrintų įstaigų vyrauja tam tikra vyrų ir moterų pasiskirstymo atskiruose įstaigų padaliniuose tendencija: t. y. pastebėtina, jog daugumoje tikrintų įstaigų moterys dominuoja klientų aptarnavimo sektoriuje, kuriame paprastai nustatytas žemiausias darbo užmokestis, tuo tarpu darbuotojų vyrų skaičius dažniausiai žymiai lenkia moterų skaičių IT padaliniuose, kuriuose numatyti vieni didžiausių darbo užmokesčių įstaigoje. Taip pat atliktų patikrinimų metu pastebėta, kad absoliučioje daugumoje tikrintų įstaigų darbuotojų daugumą sudaro moterys, kas, manytina, yra nulemta įstaigų ekonominės veiklos specifikos bei vyraujančių vyrų ir moterų profesijų pasirinkimo tendencijų. Atlikus įstaigų dokumentų analizę bei gavus įstaigų paaiškinimus, nustatyta, kad darbo užmokesčių skirtumai susidaro tiek vyrų, tiek moterų naudai, o šio skirtumo susidarymą lemia objektyvios priežastys, tokios kaip darbuotojo kvalifikacija, išsilavinimas, profesinė patirtis, dalykinės savybės ir elgsena, darbo kiekis ir kokybė, užduočių ir darbo įrankių bei metodų sudėtingumas bei kompleksiskumas, atskaitingumas, įstaigų veiklos rezultatai ir darbuotojų indėlis šiems rezultatams pasiekti ir kt.

Vykdydama darbdavių ir darbuotojų konsultavimą dėl šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo (lanksčių užimtumo formų, vaiko priežiūros paslaugų zonų steigimo ir kt.) 2021 m. I ketv., VDI parengė bei valstybės ir savivaldybių institucijoms 2021 m. kovo 8 d. [išsiuntė apklausos formą dėl įrengtų vaikų priežiūros zonų gerosios praktikos pavyzdžių](#). Pagal apklausos metu surinktą informaciją parengta ir VDI interneto svetainėje paskelbta [ataskaita apie valstybės ir savivaldybių institucijų gerosios praktikos pavyzdžius dėl įrengtų vaikų priežiūros zonų](#). Taip pat, siekiant tinkamai informuoti tiek darbuotojus, tiek darbdavius bei juos atstovaujančius asmenis dėl šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo darbo rinkoje, atskiroje [VDI interneto svetainės skiltyje](#) skelbiama ir nuolatos atnaujinama aktuali informacija apie šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimą.

VDI, vykdydama metines užduotis, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

1. 2021 m. gruodžio 15 d. pateikė pažymą dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso įgyvendinimo stebėsenos ir pasiektų rezultatų įvertinimo ir pasiūlymus dėl šio kodekso ir kitų su jo įgyvendinimu susijusių įstatymų tobulinimo;

2. 2021 m. kovo 29 d. pateikė apibendrinimą dėl darbo tarybų bei profesinių sąjungų, veikiančių įmonėse, pagrindinių tendencijų, išvadų ir siūlymų;

3. 2021 m. birželio 29 d. pateikė Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vykdytų patikrinimų bei prevencijos priemonių ataskaitą už 2021 m. sausio – balandžio mėn. laikotarpį bei pasiūlymai dėl teisės aktų tobulinimo darbo teisės srityje;

4. 2021 m. lapkričio 26 d. pateiktas pagrindinių tendencijų, išvadų ir siūlymų apibendrinimas apie nustatytas vyrų ir moterų darbo užmokesčio atotrūkio priežastis;

5. 2021 m. gruodžio 8 d. pateikta ataskaita dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos įgyvendinimo veiksmų plano 2018–2021 metams įgyvendinimo;

6. 2021 m. lapkričio 8 d. pateikė Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių skyrių prastovų kontrolės neplaninių patikrinimų apibendrinimo ataskaitą už 2021 m. liepos – rugsėjo mėn. laikotarpį.

Kaip ir 2020 metais, 2021 m. didelis VDI dėmesys buvo skirtas ir įmonių, įstaigų ir organizacijų, paskelbusių prastovas, priežiūrai ir kontrolei. 2021 m. sausio 1 d. – rugsėjo 30 d. VDI teritoriniai skyriai iš viso atliko 3,2 tūkst. patikrinimų ir kitų tyrimų, kurių metu buvo nagrinėti prastovų klausimai. Patikrinimų ir tyrimų metu, be kita ko, buvo tikrinama ar darbdaviai laikosi reikalavimo neorganizuoti darbo paskelbtos prastovos metu. Atlikus patikrinimus buvo nustatyta, jog iš tų atvejų, kai darbdaviams šis klausimas buvo aktualus (843 atvejai), 793 atvejais laikytasi nustatytos tvarkos, 50 atvejų nesilaikyta. VDI inspektoriams tikrinant ar darbdavys informavo VDI ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo prastovos paskelbimo nustatyta, jog iš 873 atvejų laiku VDI pranešimai buvo

pateikti 706 atvejais, 167 – nepateikti nustatyto laiku. Taip pat buvo aiškinamasi ar darbdaviai darbuotojams moka darbo užmokestį už prastovų laiką laikantis Darbo kodekso 47 straipsnio 3 dalyje nurodytų reikalavimų. Atlikus tyrimus nustatyta, jog iš 851 atvejų 848 buvo laikomasi nustatytos darbo užmokesčio mokėjimo tvarkos, 3 atvejais nesilaikyta. Taip pat buvo tiriama ar dalinė prastova įmonėse buvo paskelbta laikantis Darbo kodekso 47 straipsnio 3 dalies 4 punkte nurodytų reikalavimų. Nustatyta, jog iš 596 atvejų, kai darbdaviams šis klausimas buvo aktualus, 561 atvejais buvo laikomasi nustatytos tvarkos, 35 atvejais nesilaikyta.

Taigi, iš prastovų kontrolės metu nustatytų pažeidimų dažniausias (apie 65,5 % visų pažeidimų) – VDI nepranešta apie prastovos paskelbimą. Apie prastovos paskelbimą VDI dažniausiai nepranešė apgyvendinimo ir maitinimo įmonės – beveik 25 % visų nepranešusių įmonių; prekybos įmonės – apie 18 % visų nepranešusių įmonių; apdirbamosios gamybos įmonės – apie 15 % visų nepranešusių įmonių.

Lietuvos Respublikos užimtumo įstatyme nustatyta, kad VDI nustačius, kad užimtas asmuo, kurio darbdaviui buvo paskirta ir mokama subsidija darbo užmokesčiui, vykdo (vykdė) darbo funkcijas prastovos metu, subsidijos mokėjimas nutraukiamas, taip pat gražinama visa išmokėta subsidijos darbo užmokesčio suma, gauta už darbuotoją, dėl kurio buvo nustatytas pažeidimas. Kaip buvo minėta, VDI 2021 m. nustatė 50 darbo prastovos metu atvejų (daugiau nei pusė (58 %) – apdirbamojoje gamyboje ir prekyboje), apie visus buvo informuota Užimtumo tarnyba. Tad VDI vykdytos prastovų kontrolės tikėtina finansinė nauda valstybės biudžetui (*apskaičiuota vadovaujantis iki 2021-07-01 galiojusių teisiniu reglamentavimu ir MMA dydžiais*) siekė nuo 2,9 mln. eurų iki 17,3 mln. Eurų.

Taip pat, vykdydama prastovų pažeidimų prevenciją bei siekdama priminti pagrindinius su prastovos paskelbimu susijusius teisės aktų reikalavimus, VDI 2021 m. I - II ketv. išsiuntė apie 15 tūkst. bendro pobūdžio prevencinių laiškų prastovas paskelbusioms įmonėms.

VDI 2021 metais išnagrinėjo 3,9 tūkst. skundų ir pranešimų dėl viešo intereso, juose išnagrinėtų darbo teisės klausimų skaičius - daugiau kaip 3,1 tūkst. Palyginus su 2020 metais, 2021 metais išnagrinėtų darbo teisės klausimų skaičius ženkliai nepakito (2020 m. – 3,5 tūkst. darbo teisės klausimų). Kaip ir ankstesniais laikotarpiais, 2021 metais daugiausia išnagrinėtuose skunduose ir pranešimuose keliamų darbo teisės klausimų buvo susiję su įdarbinimu ir darbo sutartimi (nelegalus (nedeklaruotas) darbas, darbo sutarties vykdymas, pasibaigimas ir kt.), darbo užmokesčiu, įskaitant darbo užmokesčio lengvatas, garantijas ir kompensacijas (darbo apmokėjimo organizavimas, darbo užmokesčio mokėjimo terminai, vieta ir tvarka, galutinis atsiskaitymas, pavėluotas darbo užmokesčio mokėjimas ir kt.), darbo laiku (darbo laiko režimas, darbo laiko apskaita, viršvalandiniai darbai ir kt.).

Pažymėtina, kad 2021 metais, palyginti su 2020 metais, patikrinimų ir tyrimų metu nustatytų darbo teisės reikalavimų pažeidimų skaičius išliko ženkliai nepakitęs. 2021 metais buvo nustatyta 6,3 tūkst. šių pažeidimų (2020 metais buvo nustatyta 6,2 tūkst. darbo teisės pažeidimų). Pastebėtina, kad dažniausiai nustatomos darbo teisės pažeidimų rūšys išliko tos pačios, tai yra, dėl darbo apmokėjimo nustatymo bei dėl darbo ir poilsio laiko organizavimo, darbo sutarties sudarymo ir vykdymo.

VDI inspektoriai 2021 metais iš viso surašė 1,4 tūkst. Reikalavimų pašalinti pažeidimus R1, juose nurodyti 524 darbo teisės pažeidimai, didžioji jų dalis - dėl darbo užmokesčio (darbo apmokėjimo sistemos nustatymas, darbo apmokėjimo organizavimas ir pan.), darbo laiko (darbo laiko režimas, darbo laiko apskaita ir pan.), poilsio laiko. Palyginti su 2020 metais, darbo teisės pažeidimų skaičius sumažėjo 36 % (2020 m. darbo teisės pažeidimų skaičius – 819). Kaip jau buvo minėta šioje ataskaitoje, 2021 m. VDI koncentravosi į prastovų kontrolę.

2021 metai darbo teisės klausimais surašyta 2,1 tūkst. AN protokolų. Palyginti su 2020 metais, jų skaičius išliko nepakitęs (2020 metais buvo surašyta 2,1 tūkst.). 2021 metais didžioji dalis AN protokolų surašyta dėl darbo užmokesčio ir jo mokėjimo tvarkos, dėl darbo laiko apskaitos pažeidimų.

Paminėtina, kad 2021 m. rugpjūčio mėn. Klaipėdoje vyko VDI organizuotas Estijos, Latvijos ir Lietuvos darbo inspekcijų atstovų susitikimas pagal šių valstybių darbo inspekcijų bendradarbiavimo susitarimą, kuriame dalyvavo VDI Darbo teisės, Darbuotojų saugos ir sveikatos bei VDI teritorinių skyrių atstovai. Susitikimo metu buvo aptarta COVID-19 pandemijos įtaka darbo santykių teisiniam reglamentavimui, teisinio reglamentavimo, susijusio su prastovų skelbimu, jų

apmokėjimu, darbuotojų sveikatos tikrinimu bei vakcinavimu dėl COVID-19 ligos, skirtumai. Taip pat pasidalinta praktine patirtimi tiek ūkio subjektų priežiūros (inspekcinėje veikloje), tiek įstaigų vidaus darbo organizavimo, siekiant užtikrinti saugias darbo sąlygas, srityse.

Komunikacijos temoms darbo santykių klausimais, kaip ir 2020 m. metais, įtakos turėjo šalyje paskelbta ekstremalioji situacija bei karantinas. Prastovos, atostogos, atleidimas iš darbo – 2021 m. I pusmetį išliko dažniausiai aptariamais klausimais VDI komunikacijoje. 2021 m. IV ketvirtį daug dėmesio skirta naujai įsigaliojusiems Darbo kodekso pakeitimams, susijusiems statybų veiklą vykdančio rangovo atsakomybe už subrangovo darbuotojų darbo užmokestį. Taip pat nuo 2022 m. sausio 1 d. įsigaliojusiai tvarkai darbo užmokestį mokėti tik į darbuotojo mokėjimo sąskaitą (išskyrus Darbo kodekse numatytas išimtis). Šiomis temomis publikuoti VDI komentarai, straipsniai spaudoje aiškinant kiekvieno pakeitimo esmę ir normų taikymo tvarką. Įvairiais darbo santykių klausimais ir darbo teisės aktualijomis VDI socialinių tinklų paskyrose paskelbta daugiau 100 įvairaus pobūdžio su darbo santykių reguliavimu susijusių pranešimų. Ši informacija pasiekė 339 tūkst. socialinių tinklų vartotojų. Išplatinta 10 informacinių pranešimų. Įvairioms žiniasklaidos priemonėms teikti komentarai, interviu.

➤ **Skatino darbdavius užtikrinti saugią darbo aplinką ir stiprinti profesinės sveikatos priežiūrą, vykdyti potencialiai pavojingų įrenginių nuolatinės priežiūros reikalavimų laikymosi kontrolę ir šių reikalavimų pažeidimų prevenciją**

Antrus metus besitęsianti COVID-19 pandemija bei nauja darbuotojų profilaktinio tikrinimo, ar neserga užkrečiamąja liga, dėl kurios yra paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija ir (ar) karantinas, tvarka pateikė naujų iššūkių VDI vykdomai kontrolei darbuotojų saugos ir sveikatos srityje. Dėl šios priežasties augo asmenų, besikreipiančių į VDI tiek telefonu, tiek raštu, siekiančių išsiaiškinti naujus profilaktinių sveikatos tikrinimų reikalavimus, apmokėjimo už juos tvarką, izoliacijos bei darbuotojų, atsisakusių profilaktiškai testuotis nušalinimo nuo darbo nemokant darbo užmokesčio reikalavimus ir kt. klausimus.

VDI, įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimą Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo 2020 m. spalio 23 d. sprendimą Nr. V-2347 „Dėl ekstremaliosios situacijos metu taikomų apribojimų laikymosi kontrolės“, savo kompetencijos ribose prisidėjo įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės politiką visuomenės kolektyviniam imunitetui nuo COVID-19 pasiekti ir 2021 m. vykdė:

- COVID-19 kontrolę planinių ir neplaninių patikrinimų, išskyrus nelegalaus darbo kontrolės patikrinimus, ir tyrimų metu;
- COVID-19 neplaninių patikrinimų akcijas;
- COVID-19 elektroninius inspektavimus.

COVID-19 kontrolės planinių ir neplaninių patikrinimų ir tyrimų metu VDI priskirtose apdirbamosios gamybos, krovinio kelių transporto bei viešojo valdymo ir gynybos ekonominėse veiklose buvo tikrinama ar darbdaviai:

- užtikrina, kad visi darbuotojai turėtų nustatytą galiojantį dokumentą, patvirtinantį, kad darbuotojas yra paskiepytas nuo COVID-19 arba, kad darbuotojas yra persirgęs šia užkrečiamąja liga, arba, kad darbuotojas atlieka periodinį COVID-19 testavimą;

- sudaro ir atnaujina darbuotojų, kuriems privaloma pasitikrinti ar neserga užkrečiamąja liga, dėl kurios paskelbta ekstremalioji situacija, sąrašus bei informuoja sąrašuose nurodytus darbuotojus apie pareigą atlikti sveikatos patikrinimą;

- užtikrina, kad lankytojai nustatyta tvarka būtų informuojami apie asmens higienos laikymosi būtinybę, apie būtinybę vyresniems nei 6 metų lankytojams uždaroje erdvėje dėvėti medicinines kaukes ar respiratorius arba veido skydelį.

Informacija apie nustatytus pažeidimus buvo nedelsiant perduodama Nacionaliniam visuomenės sveikatos centrai prie Sveikatos apsaugos ministerijos (NVSC) sprendimams pagal Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir ligų kontrolės įstatymą priimti.

Visų ekonominių veiklų įmonėse (ne tik ankščiau aptartose) buvo tikrinama kaip įgyvendinami DSS reikalavimai, užtikrinantys COVID-19 ligos plitimo prevenciją:

- ar atsižvelgiant į darbuotojų susirgimo COVID-19 grėsmę, yra atnaujintas profesinės rizikos vertinimas, numatytos prevencijos priemonės;
- ar darbuotojai yra aprūpinti ir tinkamai dėvi asmenines apsaugos priemones, skirtas apsaugai nuo COVID-19 ligos;
- ar užtikrinamas erdvių (patalpų) maksimalus vėdinimas;
- ar darbuotojams ir lankytojams sudaryta galimybė rankų higienai ir (ar) dezinfekcijai;
- ar reguliuojami darbuotojų srautai;
- ar numatytos darbuotojų, kuriems pasireiškė ūmių viršutinių kvėpavimo takų infekcijų požymiai, skubaus atskyrimo (izoliacijos) nuo kitų darbuotojų priemonės;
- ar apribotas darbuotojų fizinis kontaktas su lankytojais.

Dėl ypatingos COVID-19 grėsmės už nustatytus pažeidimus iš karto buvo surašomas AN protokolas pagal ANK 96 straipsnio 2 dalį.

COVID-19 neplaninių patikrinimų akcijos buvo organizuojamos 2021 m. vasarą (neplaniniai patikrinimai transporto įmonėse kartu su NVSC) bei 2021 m. rudenį (3 (trys) neplaninių patikrinimų akcijos apdirbamosios gamybos, krovinio kelių transporto ir viešojo valdymo ekonominėse veiklose). Pastarųjų akcijų metu VDI inspektoriai aplankė beveik 400 įmonių, įstaigų ir organizacijų. Beveik 32 % jų nustatyti pažeidimai, už kuriuos surašyti AN protokolai arba duomenys perduoti NVSC sprendimams priimti. Dažniausiai buvo nustatomi šie pažeidimai: neatnaujintas profesinės rizikos vertinimas atsižvelgiant į darbuotojų susirgimo COVID-19 grėsmę; darbdavys neužtikrino, kad darbuotojai dėvėtų uždaroje patalpose kaukes ar respiratorius; darbuotojai neaprūpinti dezinfekcijos priemonėmis; jiems nesudaryta galimybių rankų higienai ir dezinfekcijai; nenumatytas dažnai liečiamų paviršių valymas.

COVID-19 elektroniniai inspektavimai buvo organizuoti:

2021 m. pavasarį: privalomų sveikatos tikrinimų galimais COVID-19 atvejais elektroninis inspektavimas – 1,3 tūkst. kultūros ir meno; sporto; viešojo maitinimo; mažmeninės prekybos; grožio; apgyvendinimo; laisvalaikio ir (ar) pramogų; vaistinių; sveikatos priežiūros; valymo, maisto tiekimo ar kitų paslaugų sveikatos priežiūros ir pan. įmonių;

2021 m. lapkritį-gruodį: COVID-19 plitimo prevencijos klausimais elektroninis inspektavimas – virš 600 viešojo valdymo ir gynybos, privalomojo socialinio draudimo įmonių, įstaigų ir organizacijų, kurių ekonominė veikla patenka į sekciją „O. Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas“.

Kaip parodė pastarojo elektroninio inspektavimo rezultatai, 98,98% funkcijas įstaigoje atliekantys darbuotojai turi teisės aktų nustatytą galiojantį dokumentą, patvirtinantį, kad darbuotojas yra paskiepytas nuo COVID-19 arba, kad darbuotojas yra persirgęs šia užkrečiamąja liga, arba, kad darbuotojas atlieka periodinį COVID-19 testavimą. 85 % įmonių, įstaigų ir organizacijų sudaromi ir atnaujinami darbuotojų, kuriems privaloma pasitikrinti ar neserga užkrečiamąja liga, dėl kurios paskelbta ekstremalioji situacija, sąrašai bei informuojami sąrašuose nurodyti darbuotojai apie pareigą atlikti sveikatos patikrinimą.

Kiek sunkiau viešojo valdymo ir gynybos, privalomojo socialinio draudimo įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms sekėsi tvirtinti paslaugų, kurių dėl jų specifikos neįmanoma suteikti nuotoliniu būdu, teikiamų asmenims, neatitinkantiems nė vieno iš teisės aktų nustatyto kriterijaus „galimybių pasui“ gauti, sąrašus - tai rodo 4,1 % neigiamų atsakymų.

Elektroninio inspektavimo duomenys rodo, kad viešojo valdymo ir gynybos, privalomojo socialinio draudimo įmonės, įstaigos ir organizacijos susitvarkė su lankytojų kontrole, t. y. 94,7 % (dar 5,2 % įmonių tai nėra aktualu) lankytojų buvo aptarnaujami teisės aktų nustatyta tvarka, išlaikant pakankamą atstumą fiziniams kontaktams su lankytojais, taip pat 95,5 % šių įmonių, įstaigų ir organizacijų informavo lankytojus apie būtinybę vyresniems nei 6 metų lankytojams uždaroje erdvėje dėvėti medicinines kaukes ar respiratorius arba veido skydelį ir visų 100 % atvejų tiek įmonės, įstaigos ar organizacijos darbuotojams, tiek lankytojams buvo sudaryta galimybė rankų higienai ir (ar) dezinfekcijai.

Elektroninio inspektavimo duomenys taip pat parodė, kad darbdaviai vykdė ir darbuotojų bei aplinkos sąlygų kontrolę: 95,1 % atvejų buvo numatytos darbuotojų, kuriems pasireiškė ūmių viršutinių kvėpavimo takų infekcijų požymiai (karščiavimas, kosulys, pasunkėjęs kvėpavimas ir pan.),

skubaus atskyrimo (izoliacijos) nuo kitų darbuotojų priemonės bei 94,6 % darbdavių pagal galimybes valdė darbuotojų srautus.

Apibendrinant gautus rezultatus galima konstatuoti, kad viešojo valdymo ir gynybos, privalomojo socialinio draudimo įmonės, įstaigos ir organizacijos, pateikusios VDI informaciją, užtikrino teisės aktų reikalavimus, susijusius su darbuotojų ir aplinkos sąlygų kontrole, siekiant apsisaugoti nuo COVID-19 ligos.

VDI, skatindama darbdavius užtikrinti saugią darbo aplinką visais su darbu susijusiais aspektais ir stiprindama profesinės sveikatos priežiūrą, 2021 metais atliko 3,8 tūkst. patikrinimų, kurių metų buvo tikrinti darbuotojų saugos ir sveikatos klausimai, iš jų: planinių patikrinimų – 1,6 tūkst. (planinis įsipareigojimas (1,4 tūkst. planinių patikrinimų darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais) įvykdytas 114,9 %). Visi planiniai patikrinimai darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais, kaip ir 2020 metais, atlikti pavojingiausių nelaimingiems atsitikimams darbe įvykti ar darbuotojui susirgti profesine liga miškininkystės, transporto ir saugojimo, statybos, medienos gaminių gamybos, didmeninės ir mažmeninės prekybos, žemės ūkio ekonominės veiklos rūšių įmonėse.

VDI, užtikrindama nuoseklią darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimo statybvietėse kontrolę bei darbuotojų kritimo iš aukščio prevenciją, statybvietėse ir statybos objektuose atliko 762 patikrinimus (planinis įsipareigojimas (500 patikrinimų) įvykdytas 152,4 %), kurių metu vykdė šią kontrolę ir prevenciją.

VDI, 2021 m. glaudžiai bendradarbiaudama su Užimtumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, toliau vykdė socialinių įmonių bei įmonių, gavusių subsidijas aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms įgyvendinti, priežiūrą darbo teisės bei darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. 2021 m. šiais klausimais planine tvarka buvo patikrintos 73 socialinės įmonės. Vykdamas subsidijų gavėjų priežiūrą taip pat buvo atliekami neplaniniai patikrinimai pagal Užimtumo tarnybos ir kitų valstybės institucijų bei įstaigų prašymus, gautus skundus ir pranešimus.

Vykdydama potencialiai pavojingų įrenginių (toliau – PPĮ) priežiūros reikalavimų įgyvendinimo kontrolę, VDI atliko 120 PPĮ nuolatinės priežiūros reikalavimų laikymosi klausimais planinių patikrinimų (planinis įsipareigojimas (120 planinių patikrinimų) įvykdytas 100 %).

Taip pat PPĮ savininkams buvo pasiūlyta deklaruoti jų turimų PPĮ nuolatinės priežiūros atitiktį nustatytiems reikalavimams, atsakant VDI Elektroninių paslaugų darbdaviams sistemoje (EPDS) į specialiosios teminės ataskaitos klausimus. Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2021 m. kovo 3 d. įsakymu Nr. EV – 59 ir 2021 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. EV-242 „Dėl potencialiai pavojingų įrenginių nuolatinės priežiūros vykdymo atitikties nustatytiems reikalavimams deklaravimo ir teminės ataskaitos pateikimo Lietuvos Respublikos valstybinei darbo inspekcijai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos“ buvo patvirtintos teminės ataskaitos ir PPĮ savininkų, kurie buvo kviečiami jas užpildyti, sąrašai (jų bendras skaičius – 2,1 tūkst.). Atsakymus į teminės ataskaitos klausimus pateikė 891 PPĮ savininkas arba 42,6 % PPĮ savininkų, kuriems buvo pasiūlyta šią teminę ataskaitą pateikti. Pateikti atsakymai rodo, kad iš informaciją pateikusiųjų, 203 (arba 22,8 % teminę ataskaitą pateikusiųjų) PPĮ savininkų patys, t. y. savo jėgomis atlieka PPĮ nuolatinę priežiūrą, kita dalis savininkų (688 arba 77,2 % teminę ataskaitą pateikusiųjų) yra sudarę sutartis dėl PPĮ nuolatinės priežiūros su fiziniu ar juridiniu asmeniu. Visi 203 PPĮ savininkai, kurie savo jėgomis atlieka PPĮ nuolatinę priežiūrą, nurodė, kad šią priežiūrą jie atlieka tinkamai, t. y. jų darbuotojai arba jie patys turi nustatytą kvalifikaciją arba specialiujų žinių ir įgūdžių bei naudoja reikiamą įrangą, prietaisus ir kitas darbai reikalingas priemones. 602 PPĮ savininkai (arba 87,5 % PPĮ nuolatinės priežiūros paslaugas perkančiųjų), kurių įrenginiai yra prižiūrimi pagal sutartis, įsitikino, kad samdomi nuolatinę priežiūrą atliekantys darbuotojai turi nustatytą kvalifikaciją arba specialiujų žinių ir įgūdžių, o jų naudojama įranga, prietaisai ir kitos darbai reikalingos priemonės atitinka nustatytus reikalavimus.

182 (89,7 %) PPĮ savininkai, savarankiškai atliekantys PPĮ nuolatinę priežiūrą, yra apdraudę šią veiklą civilinės atsakomybės draudimu, kurio metinė draudimo suma yra ne mažesnė kaip 100 tūkst. Eurų. Daugiau nei pusė (67,7 %) apklaustų PPĮ savininkų, kurių įrenginiai yra prižiūrimi pagal sutartis, įsitikino, kad samdomas fizinis asmuo ar juridinis asmuo yra apdraudęs savo veiklą analogišku civilinės atsakomybės draudimu. Didžioji dalis (t. y. 89 % arba 794) duomenis pateikusių PPĮ savininkų nurodė, kad yra sudarę sutartis su akredituotąja įstaiga dėl PPĮ techninės būklės

tikrinimo. Taip pat 94,4 % arba 841 PPĮ savininkas pateikė duomenis, kad PPĮ techninės būklės tikrinimai yra atliekami savalaikiai, kaip nustatyta atitinkamuose PPĮ priežiūros norminiuose teisės aktuose bei prie jų PPĮ yra pritvirtinta identifikacinė lentelė, kurioje nurodytas PPĮ tipas (markė), registracijos PPĮ valstybės registre numeris, atlikto ir kito techninės būklės tikrinimo datos (metai, mėnuo, diena), keliamoji galia ir/ar vardinė apkrova (jei reikalinga). Tačiau 49 PPĮ savininkai (5,5 %) nurodė, kad nėra sudarę sutarčių su akredituotąja įstaiga dėl PPĮ techninės būklės tikrinimo. Apibendrinus gautų atsakymų į elektroninio inspektavimo teminės ataskaitos klausimus rezultatus pažymėtina, kad PPĮ savininkai, pateikę šias ataskaitas, jų priežiūros vykdymo reikalavimams skiria pakankamai dėmesio. PPĮ nuolatinės priežiūros reikalavimų vykdymas, susijęs su reikiamos kvalifikacijos personalu ir įrankiais bei civilinės atsakomybės draudimu, yra ne ženkliai mažesnis nei reikalingas PPĮ techninės būklės tikrinimo reikalavimų užtikrinimui. Tačiau santykinai žemas (tik apie 43 %) deklaravusių duomenis PPĮ savininkų procentas neleidžia vertinti gautų rezultatų vienareikšmiškai pozityviai ir signalizuoja apie tam tikrą atsakingų subjektų indiferentiškumą Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus įsakymais nustatomų pareigų atžvilgiu.

Vykdyt rinkos priežiūros veiksmus įgyvendinta Nacionalinė rinkos priežiūros programa 2021 metams bei atlikti 72 patikrinimai (planinis įsipareigojimas (50 patikrinimų) įvykdytas 144,0 %), kurių metu buvo vykdomi rinkos priežiūros veiksmai dėl liftų, lynų kelio įrenginių atitikimo techniniams reglamentams bei įrenginių atitikimo techniniam reglamentui „Mašinų sauga“.

Atsižvelgus į tai, kad pavojingiausiais darbais mirtiniams ir sunkiems nelaimingiems atsitikimams įvykti išlieka statybos darbai, 2021 metais VDI inspektoriams buvo organizuoti 4 mokymai, stiprinant jų gebėjimus veiksmingai ir efektyviai atlikti statybviečių tikrinimus (2021 m. kovo 19 d. – 86 inspektorai; 2021 m. balandžio 23 d. – 71 inspektorius; 2021 m. rugsėjo 10 d. – 113 inspektorius; 2021 m. gruodžio 2 d. – 76 inspektorai).

Stiprinant VDI inspektorių gebėjimus identifikuoti profesinės rizikos veiksnius darbo vietose bei vertinti rizikos šalinimo ar mažinimo priemonių veiksmingumą, 2021 m. kovo 19 d. organizuoti mokymai dėl psichologinio smurto darbo vietose vertinimo, kuriuose dalyvavo 86 VDI inspektorai.

Vykdydama Mokymo ir žinių darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais tikrinimo bendrųjų nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. birželio 5 d. įsakymu Nr. A1-276 „Dėl Mokymo ir žinių darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais tikrinimo bendrųjų nuostatų patvirtinimo“, 17 punkte VDI pavestą stebėseną, VDI parengė metinę ataskaitą apie švietimo teikėjų mokymo veiklą, vykdomą pagal Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2020 m. balandžio 27 d. įsakymu Nr. EV-111 (toliau – Įsakymas) patvirtintas neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, bei DSS žinių tikrinimo rezultatus.

Mokyti pagal Įsakymu patvirtintas švietimo programas VDI suteikusi teisę 53 švietimo teikėjams, iš kurių 4 mokymo įstaigos teisę mokyti įgijo 2021 metais. Šiems švietimo teikėjams buvo teikta metodinė pagalba ruošiantis pradėti mokymą pagal Įsakymu patvirtintas programas, teiktos konsultacijos mokymo organizavimo klausimais, teikti pasiūlymai metodinei medžiagai koreguoti, konsultuota kitais klausimais, kad būtų tinkamai pasirengta mokymo procesui ir užtikrinama mokymo kokybė. Pažymėtina, kad Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Mokymo centras ruošiasi išskirtinai tik savo darbuotojus mokyti darbuotojų saugos ir sveikatos specialistais dirbti kalėjimų sistemoje, atsižvelgiant į veiklos specifiką.

2021 metais švietimo teikėjai VDI pateikė duomenis apie 5,7 tūkst. asmenų, baigusius mokymus. Tačiau 2021 metais iš visų VDI registruotų švietimo teikėjų 11 tiekėjų neapmokė nei vieno asmens. Atsižvelgiant į tai, 2022 metais planuojama viešai VDI tinklalapyje skelbiamą informaciją atnaujinti, paliekant sąraše tik tuos švietimo teikėjus, kurie vykdo mokymus pagal Įsakymu patvirtintas programas.

Įgyvendinant VDI pavestą švietimo teikėjų vykdomos mokymo veiklos stebėseną, 2021 m. metais buvo vykdomos 2 švietimo teikėjų mokymo veiklos stebėsenos, siekiant įvertinti kaip jie laikosi Įsakymu patvirtintose programose nustatytų reikalavimų mokymo kokybei užtikrinti. Daugelio švietimo teikėjų mokymo veikloje pažeidimų stebėsenos metu nenustatyta. Tačiau vienas teikėjas, pripažindamas nustatytus pažeidimus, savanoriškai sustabdė mokymo veiklą siekdamas tinkamai organizuoti mokymą. Kitas teikėjas po nustatytų pažeidimų nusprendė nebevykdyti mokymų. VDI vykdoma švietimo teikėjų veiklos stebėseną motyvuoja švietimo teikėjus laikytis nustatytų mokymo veiklos reikalavimų, siekiant išsaugoti suteiktą leidimą vykdyti mokymus.

Paminėtina, kad 2021 metais negauta pastabų iš DSS žinių tikrinimo paslaugos gavėjų dėl VDI inspektorių darbo trūkumų vykdant žinių darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais tikrinimą, taip pat negauta apeliacinių skundų dėl DSS žinių tikrinimo rezultatų.

Vertinant žinių tikrinimo 2020-2021 metų rezultatus, darytina išvada, kad DSS žinių tikrinimo rezultatyvumas nuo 59 % 2020 metais, padidėjo iki 69 % 2021 metais.

Siekdama atkreipti visuomenės dėmesį į darbuotojų saugos ir sveikatos srities aktualijas, VDI 2021 m. vykdė aktyvią komunikaciją turimais kanalais, organizavo įvairias prevencines informacines kampanijas bei įvairius seminarus aktualiomis temomis.

VDI teritoriniai skyriai darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais organizavimu 125 konsultacinius renginius (planinis įsipareigojimas (45 renginiai) įvykdytas 277,8 %). Šių renginių dalyvių skaičius sudarė 2,2 tūkst. asmenų.

Įgyvendindama Nacionalinio darbuotojų saugos ir sveikatos 2017–2021 metų veiksmų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2017 m. gegužės 22 d. įsakymu Nr. A1-256/V-584 „Dėl Nacionalinio darbuotojų saugos ir sveikatos 2017–2021 metų veiksmų plano patvirtinimo“, 1.6.2. priemonę, VDI 2021 m. toliau vykdė darbuotojų saugos ir sveikatos informacinę – konsultacinę veiklą miškų ūkio sektoriaus darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Šiam tikslui pasiekti buvo organizuoti 39 konsultaciniai renginiai (planinis įsipareigojimas (20 renginių) įvykdytas 195 %). Miškininkystės ir miško ruošos sektorius, kuriame veiklą vykdo daug savarankiškai dirbančių asmenų, lieka tarp aktualiausių ūkio veiklos sektorių saugaus darbo užtikrinimo srityje. Šių konsultacinių renginių dalyvių skaičius sudarė 1,4 tūkst. asmenų.

Įgyvendindama Nacionalinio darbuotojų saugos ir sveikatos 2017–2021 metų veiksmų plano 1.6.3. priemonę, 2021 m. VDI organizavo informacinę kampaniją, skirtą darbuotojų, dirbančių aukštyje, atsakingiems ir saugiems veiksams darbo vietoje skatinti. Šios kampanijos metu visos šalies mastu buvo organizuoti 5 nuotoliniai seminarai: 2021 m. sausio 14 d. (186 dalyviai), 2021 m. vasario 25 d. (390 dalyvių), 2021 m. gegužės 6 d. (231 dalyvis), 2021 m. rugsėjo 30 d. (198 dalyviai) ir 2021 m. gruodžio 9 d. (361 dalyvis). Bendrai šių 5 nuotolinių seminarų dalyvių skaičius siekė 1,4 tūkst. asmenų.

VDI 2021 metais, kaip ir 2020 m., tęsė švietėjišką – informacinį projektą „Dirbsiu saugiai“ jaunesniųjų klasių moksleiviams, skirtą supažindinti juos su darbuotojų saugos ir sveikatos pagrindais. Dėl ekstremaliosios situacijos projektas buvo įgyvendinamas nuotoliniu būdu: saugaus darbo pamokas įvairiose šalies mokyklose darbo inspektoriai kartu su projekto partnerių atstovais vedė pasitelkdami informacines technologijas. Projekto metu buvo surengtos 83 saugaus darbo pamokos 5-6 klasių moksleiviams (planinis įsipareigojimas (50 renginių) įvykdytas 166 %). Jose dalyvavo apie 2,3 tūkst. moksleivių.

Viešinant VDI veiklas, nukreiptas į saugių ir sveikų darbo vietų užtikrinimą, darbuotojų saugos ir sveikatos kultūros ugdymą, veiklos rezultatus bei teises aktualijas, buvo išplatinti 28 pranešimai spaudai (patalpinti www.vdi.lt rubrikoje „Naujienos“) dėl koronaviruso grėsmės, darbo sąlygų žiemos metu, nelaimingų atsitikimų darbe tendencijų bei priežasčių, psichologinio smurto darbe ir kt.

2021 metais VDI organizavo ir vykdė nelaimingų atsitikimų darbe prevencinį projektą „Saugok save darbe“, kurio metu buvo parengtos ir socialiniuose tinkluose išplatintos 4 istorijos, kurių bendras peržiūrų skaičius pasiekė beveik 52 tūkst.

Ypač daug dėmesio VDI vykdomoje komunikacijoje buvo skirta darbuotojų saugos ir sveikatos klausimams, susijusiems su pandemijos keliamų grėsmių valdymu.

2021 metais VDI tęsė gerąją praktiką ir kiekvieną savaitę viešai skelbė informaciją apie įvykusius sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe.

VDI, atlikdama Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūros (toliau - EU-OSHA) nacionalinio ryšių punkto funkcijas bei vykdydama informacinę Europos 2020-2022 m. saugių darbo vietų kampanijos „Saugiose darbo vietose mažesnis krūvis“ veiklą, 2021 metais organizavo 3 renginius: 2021 m. gegužės 5 d. – seminaras skirtas profesinės sveikatos specialistams (dalyvavo 154 asmenys); 2021 m. spalio 6 d. – seminaras „Darbuotojų sveikata – visų bendras rūpestis“ (dalyvavo – 334 asmenys); 2021 m. spalio 26 d. – Konferencija „Saugiose darbo vietose mažesnis krūvis“ (dalyvavo – 330 asmenų), kurioje didelis dėmesys buvo skirtas su darbu susijusių raumenų

ir kaulų sistemos sutrikimų prevencijai ir valdymu, kadangi šie sutrikimai vis dar yra labiausiai paplitę su darbu susiję negalavimai Europoje.

Viešinant EU-OSHA vykdomus darbuotojų saugos ir sveikatos informacinius projektus organizuoti 3 renginiai: dėl šalyje besitęsiančios ekstremaliosios padėties vietoje planuotų trijų kontaktinių seminarų atskiruose regionuose surengti 3 nuotoliniai seminarai mažų įmonių atstovams „Profesinės rizikos vertinimo priemonė OiRA“ (šiuose seminaruose dalyvavo 159 asmenys).

Paminėtina, kad 2021 m. balandžio 22 d. organizuota EU-OSHA konferencija „Gera DSS – iššūkiai ir nauda verslui“ (dalyvavo – 238 asmenys).

Taip pat, vykdant su EU-OSHA pasirašytu metiniu susitarimu patvirtintą priemonių planą, redaguoti ir suderinti EU-OSHA 10 leidinių vertimai, taip pat buvo paskelbtos rekomendacijos [„Kūno ir pavoju žymėjimas siekiant užkirsti kelią raumenų ir kaulų sistemos sutrikimams“](#).

Siekdama nuolat atnaujinti viešai paskelbtą informaciją apie saugų darbą dirbant nuotoliniu būdu, parengtos ir paskelbtos VDI tinklalapyje rekomendacijos: [„Metodinės rekomendacijos dėl darbo nuotoliniu būdu organizavimo galimybių, privalumų ir diegimo įmonėse, įstaigose ir organizacijose bei darbuotojų saugos ir sveikatos užtikrinimo“](#).

Atsižvelgiant į biologinių rizikos veiksnių pavojų aktualumą dėl COVID-19 pandemijos buvo parengtos ir paskelbtos rekomendacijos: [„Biologinių veiksnių nuostatų taikymo rekomendacijos“](#).

Taip pat, buvo parengtos ir paskelbtos [„Rekomendacijos dėl dokumentų, būtinų įgyvendinant darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimus, aprėpties“](#), kuriose aiškiai nurodomi minimalūs būtini darbų saugos dokumentai, reikalingi įmonės veiklai vykdyti.

Įgyvendinant Nacionalinio darbuotojų saugos ir sveikatos 2017–2021 metų veiksmų plano 2.2.1. priemonę, VDI organizavo [interaktyvaus elektroninio darbuotojų saugos ir sveikatos priemonių įgyvendinimo įmonėse vadovo, įvertinant galimą profesinę riziką, kai šiuos darbuotojus veikia ergonominiai profesinės rizikos veiksniai](#), parengimą ir paskelbimą VDI interneto svetainėje bei socialiniuose tinkluose.

VDI, siekdama užkirsti kelią darbo aplinkoje patiriamo psichologinio smurto ir/ar mobingo darbe apraiškoms įmonėse, įstaigose ir organizacijose bei reaguodama į gautus skundus, prašymus ar pranešimus dėl psichologinio smurto ir /ar mobingo darbe, 2021 metais vykdė darbuotojų, darbdavių, jų atstovų konsultavimą teikiant rašytines ir žodines konsultacijas, sprendžiant darbuotojams, darbdaviams bei jų atstovams aktualius klausimus bei tikrino kaip darbdavys identifikuoja psichosocialinės profesinės rizikos veiksnius darbo vietoje, ar yra numatytos ir įgyvendinamos efektyvios prevencinės priemonės, kad darbuotojas ar jų grupė nepatirtų priešiškų, neetiškų, žeminančių, agresyvių, užgaulių, įžeidžiančių veiksnių, kuriais kėsiamasi į atskiro darbuotojo ar jų grupės garbę ir orumą, fizinį ar psichologinį asmens neliečiamumą ar kuriais siekiama darbuotoją ar jų grupę įbauginti, sumenkinti ar įstumti į beginklę padėtį, kaip numatyta Lietuvos Respublikos darbo kodekso 30 straipsnyje.

Išanalizavus gautus skundus dėl psichologinio smurto, apie 37,3 % (19 atvejų) nuo visų gautų skundų ir pranešimų dėl viešo intereso pasitvirtino arba iš dalies pasitvirtino dėl psichologinio smurto darbo aplinkoje prevencijos užtikrinimo ir 34,2 % (13 atvejų) – dėl saugios darbo aplinkos, kurioje darbuotojai nepatirtų priešiškų, neetiškų, žeminančių, agresyvių, užgaulių, įžeidžiančių veiksnių, užtikrinimo. Abejose pažeidimų grupėse pasitvirtinusių ar iš dalies pasitvirtinusių skundų ir pranešimų skaičius panašus, nes daugelis darbuotojų vis dar nesugeba atskirti teisėtus darbdavio reikalavimus nuo galimo psichologinio smurto ir/ar mobingo darbe apraiškų, taip pat dideliu iššūkiu darbuotojams tampa įrodinėjimo našta, t. y. įrodymų rinkimas, kaupimas, taigi psichologinio smurto ir/ar mobingo darbe reiškinių, kaip administracinio nusižengimo, suvokimas tiek darbuotojams, tiek darbdaviams yra sunkus bei abejų darbo santykių šalių pakankamai skirtingai suprantamas.

Paminėtina, kad 2021 metų laikotarpiu VDI išnagrinėtų klausimų gautuose paklausimuose skaičiai nėra pakankamai dideli, nes dažniausiai klausimai dėl taikomo psichologinio smurto ir/ar mobingo darbe yra teikiami greta ar kartu su kitais klausimais dėl darbuotojų saugą ir sveikatą bei darbo teisę reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų.

Dažniausiai, psichologinį smurtą darbe patiriančių darbuotojų atžvilgiu, psichologinę prievartą taikantis asmuo arba asmenų grupė siekia psichologiškai dominuoti, t. y., grasina, baugina atleisti iš darbo, žemina, viešai abejoja dėl turimos kompetencijos bei kvalifikacijos, įžeidinėja, priekabauja ir pan. Šie labiausiai paplitę psichologinio smurto darbe pavyzdžiai naudojami siekiant

pakenkti fizinei, protinei, dvasinei, moralinei ar socialinei darbuotojo sveikatai, saugai ir gerovei.

VDI, tikrindama ūkio subjektus, nustatė, jog daugelyje patikrintų ūkio subjektų, organizuojant darbą įmonėje, yra atsižvelgiama į psichosocialinių rizikos veiksnių keliamą riziką darbuotojui, be to, ši tendencija kiekvienais metais išlieka labai panaši, t. y. nustatoma, kad didžioji dalis patikrintų ūkio subjektų atlieka psichosocialinių veiksnių profesinės rizikos vertinimą. Siekiant sudaryti visapusišką vaizdą kaip ūkio subjektai laikosi reikalavimo atlikti psichosocialinių profesinės rizikos veiksnių vertinimą, paminėtina, kad VDI nustatė, jog kita dalis įmonių vertina psichosocialinių profesinės rizikos veiksnių ir nustatė, jog profesinė rizika dėl šių veiksnių yra priimtina, dėl ko nepasirinko jokių prevencinių priemonių.

Tokių ūkio subjektų skaičius išlieka panašus per pastaruosius 5 metus, kas leidžia nuspėti, jog darbdaviai vis dažniau nustato psichosocialinių rizikos veiksnių keliamą riziką kaip priimtina ir neparengta prevencinių priemonių.

Panaši teigiama tendencija stebima, kuomet vis daugiau ūkio subjektų, organizuodami darbą, kuris yra įtemptas, sudėtingas, sunkus, reikalaujantis didelės koncentracijos arba didelio emocinio susiteikimo, atsižvelgia į psichosocialinių veiksnių riziką. 2017 - 2019 metų laikotarpiu tokių ūkio subjektų skaičius augo lėtai, tačiau jau 2020 metais pasiekė net 74 % nuo visų tais metais patikrintų ūkio subjektų. Tuo tarpu, ūkio subjektų, kuriuose nustatoma psichosocialinė rizika kaip priimtina (nereikia prevencinių priemonių), kasmet stebima mažėjimo tendencija, kas leidžia daryti išvadą, kad vis daugiau įmonių suvokia psichosocialinės rizikos svarbą darbuotojų emocinei gerovei ir psichologinei būklei, ypač dirbant didelės koncentracijos arba didelio emocinio susitelkimo darbą.

VDI, siekdama padėti darbdaviams, jų atstovams, DSS specialistams, profesinės sveikatos specialistams atlikti psichosocialinių rizikos veiksnių vertinimą, nuosekliai vykdė psichosocialinės rizikos vertinimo gaunamos naudos įmonėms, darbuotojams bei darbo efektyvumui viešinimą, rengė seminarus apie psichologinio smurto ir/mobingo darbe apraiškas ir valdymą.

Visi šie proaktyvūs prevencijos veiksmai, VDI nuomone, turėjo įtakos ūkio subjektų, kuriuose atsižvelgiama į psichosocialinių rizikos veiksnių keliamą riziką darbuotojams, skaičiaus didėjimui 2021 metais. Be to, stebima tendencija, kad palaiptai didėja ūkio subjektų, kurie numato prevencines priemones, užtikrinančias, kad darbuotojai nepatirtų bauginimo bei grasinimų, siekiant sukelti fizinę, psichologinę ir kitos skriaudos baimę, skaičius.

Nuo 2020 m. gegužės 1 d. papildžius ūkio subjektų kontrolinius klausimynus „Bendrinis ūkio subjekto patikrinimo kontrolinis klausimynas“ ir „Darbuotojų sauga ir sveikata“ klausimais, susijusiais su prevencinių priemonių dėl psichosocialinės rizikos mažinimo parinkimu, buvo pradėta VDI ūkio subjektų kontrolė dėl numatytų, taikomų ir veiksmingų prevencinių priemonių.

2020-2021 metais patikrintų ūkio subjektų, kurie numatė priemones, užtikrinančias, kad darbuotojai nepatirtų žeminančio ir užgailaus elgesio, dėl kurio jie gali pasijusti negerbiami ir/ar nevertinami, sudarė 60 %. Konstatuotina, kad daugiau nei 50 % visų 2021 metais pagal nurodytus kontrolinius klausimynus patikrintų ūkio subjektų buvo numatę prevencines priemones prieš smurtą ir bauginimą darbe.

Nors nežymiai padidėjo skaičius ūkio subjektų, kurie nuolat peržiūri ir atnaujina numatytas prevencines priemones prieš psichologinį smurtą darbe, tačiau darbdaviams vis dar sunkiausiai sekasi vykdyti nuolatinę stebėseną ir/ar numatytų prevencinių priemonių prieš psichologinį smurtą darbe atnaujinimą dėl tokių priežasčių, kaip nemato poreikio peržiūrėti nustatytas prevencines priemones, nesuvokia prevencijos svarbos ir nevertina taikomų priemonių efektyvumo bei dėl laiko ir/ar kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių stokos.

Taip pat atliktų patikrinimų duomenų analizė teikia pagrindo manyti, kad psichosocialinių profesinės rizikos veiksnių vertinimą atliekantiems darbdavio paskirtiems asmenims (darbuotojų saugos ir sveikatos specialistui) problemiška numatyti ir įgyvendinti efektyvias prevencines priemones šiems rizikos veiksniams pašalinti ir/ar sumažinti.

Atlikti ūkio subjektų patikrinimai leidžia konstatuoti, nors identifikuoti bei kokybiškai įvertinti profesinės rizikos veiksnius visose darbo vietose yra profesinę riziką atliekančio subjekto prerogatyva, tačiau daugeliu atvejų darbdaviai psichosocialinės rizikos vertinimą atlieka labai formaliai arba deklaratyviai, t. y. apsiriboja bendros darbo psichosocialinės aplinkos vertinimu, tačiau nekreipia dėmesio į darbuotojų nemandagų elgesį, nepagarbą kitiems, fizinę ir žodinę agresiją ir į kitą netinkamą elgesį. Kitaip tariant, darbdaviai nesiima visų būtinų priemonių psichologinio smurto

darbo aplinkoje prevencijai užtikrinti, o dalis darbdavių nesupranta, kokios formos pagalbą suteikti asmenims, patyrusiems psichologinį smurtą darbo aplinkoje.

Pabrėžtina, kad vykdydama psichologinio smurto darbe ir/ar mobingo darbe prevenciją ir skatindama įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovus tinkamai atlikti psichosocialinių profesinių rizikos veiksnių vertinimą, VDI 2021 m. išsiuntė apie 7 tūkst. informacinių elektroninių laiškų - priminimų viešojo sektoriaus įstaigų vadovams dėl psichologinio smurto ir mobingo darbe apraiškų organizacijose su raginimu gerinti psichosocialinę aplinką.

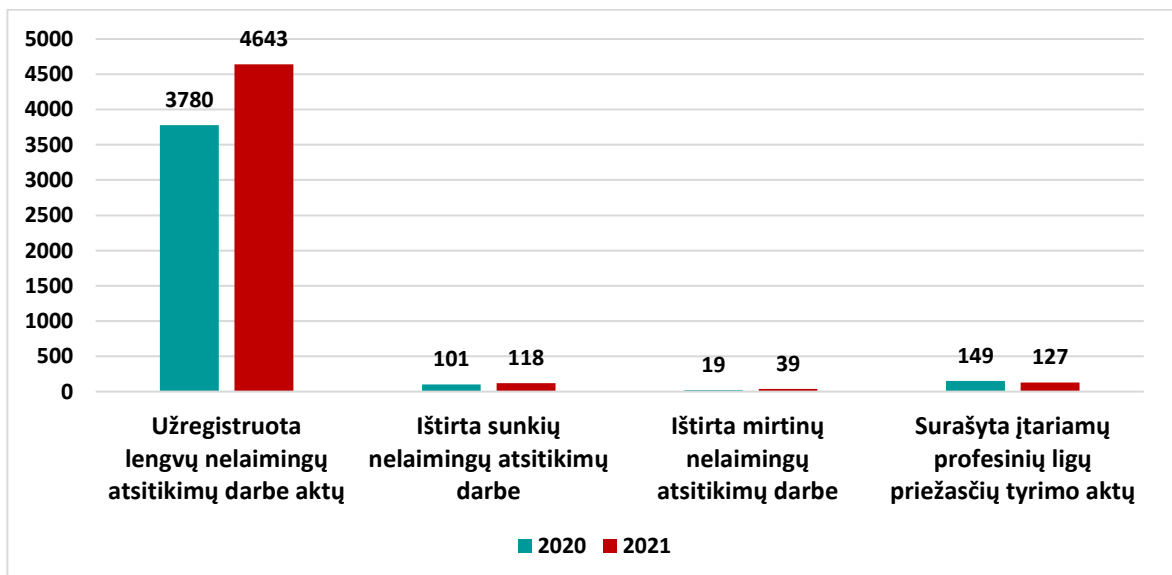
Taip pat 2021 m. buvo vykdomas elektroninis inspektavimas psichosocialinės rizikos vertinimo bei mobingo darbe prevencijos klausimais. Šiam inspektavimui vykdyti buvo atrinkti rizikingiausi psichologinio smurto/mobingo aspektu ūkio subjektai (asmens sveikatos priežiūros įstaigos, socialinės globos įstaigos bei švietimo įstaigos), siekiant nustatyti realią situaciją pavojingiausiuose ekonominės veiklos sektoriuose psichologinio smurto atžvilgiu. Šio inspektavimo rezultatai yra skelbiami viešai VDI svetainėje.

Atsižvelgiant į įvykusius nelaimingus atsitikimus Lietuvoje bei siekiant padėti smulkioms įmonėms spręsti profesinės rizikos vertinimo problemas, EU-OSHA 2021 metais parengė 3 internetines interaktyvias rizikos vertinimo OiRA priemones: „Darbai uždarose erdvėse“, „Darbai ant pastolių“ ir „Darbai ant stogų“, kurias VDI paskelbė savo interneto svetainės rubrikoje [„Rizikos vertinimas OiRA“](#).

2021 metų pabaigoje darbdaviai profesinės rizikos vertinimui atlikti galėjo pasinaudoti jau 22 OiRA priemonėmis skirtingoms ekonominėms veikloms. Pastaruosius dvejus metus atliktų profesinės rizikos vertinimų skaičius naudojantis OiRA priemonėmis išlieka panašus, t. y. vidutiniškai apie 2 tūkst. vertinimų per metus. Daugiausia profesinės rizikos vertinimų atliekama pagal OiRA priemones: Darbas biure (apie 31 % visų vertinimų, atliekamų naudojantis OiRA), Automobilių remontas (apie 23 %) ir Medienos apdirbimas (apie 7 %).

VDI darbo inspektoriai 2021 metais ištyrė 118 sunkių ir 39 mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe (2021 m. įvyko 124 sunkūs ir 47 mirti nelaimingi atsitikimai darbe), įvykusių 2021 m., bei atliko 127 įtartų profesinių ligų priežasčių tyrimus. Taip pat 2021 metais VDI užregistruota virš 4,6 tūkst. lengvų nelaimingų atsitikimų darbe ir 2,4 tūkst. nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo aktų (8 grafikas).

8 grafikas. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų tyrimas, 2020-2021 metų laikotarpiu (skaičius)

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Nelaimingų atsitikimų darbe, įvykusių 2021 metais, ženklus padidėjimas, lyginant su 2020 m. įvykusiais nelaimingais atsitikimais darbe (atitinkamai įvyko 35 mirtini ir 132 sunkūs), rodo, kad

mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius grįžo į 2016 metų lygį, kas kardinaliai pakeičia paskutiniiais metais stebimas mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe mažėjimo tendencijas. Mirtino nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo metu nustatoma, kad dėl ekstremaliosios situacijos ir/ar karantino metu įvestų COVID-19 ligos plitimo prevencijos reikalavimų: darbuotojai atliko darbo funkcijas po vieną, įvykis darbe įvyko staigiai nesant darbdaviui ar jo įgaliotam asmeniui darbo vietoje, dažniausiai tiesioginių įvykio liudininkų nėra (kas neleidžia tiksliai nustatyti faktinių įvykio aplinkybių), taip pat suinteresuoti subjektai teigia, kad žuvusiam darbuotojui tokių darbų, kurie sąlygojo mirtiną įvykį, nebuvo pavesta atlikti.

Jautriausi sektoriai nelaimingiems atsitikimams darbe įvykti 2021 m. išlieka tie patys – tai žemės ūkio įmonės, kuriose mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius padidėjo beveik 3 kartus, ir statybos sektorius, kuriame nelaimingų atsitikimų darbe padaugėjo 2 kartus. Kitaip tariant, jau susiformavo mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe aplinkybių pakartotinumai: darbai uždaroje erdvėje (apsinuodijimai cheminėmis medžiagomis), darbai iškasose (užvirtus gruntui), darbai aukštyje (kritimas iš aukščio).

2021 m. mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe skaičius absoliutine reikšme padidėjo, lyginant su 2020 metų statistika, be to vertinant nelaimingų atsitikimų darbe pasiskirstymą pagal atliekamus darbus ir toliau vyrauja tie patys darbai – statybos, remonto ir susiję darbai, sandėliavimo, transportavimo, pakrovimo ir iškrovimo darbai.

Paminėta, kad pagrindinės nelaimingų atsitikimų darbe priežastys pastaraisiais metais išlieka tos pačios - tai netinkamas darbų organizavimas, saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumas, netinkamas darbo vietos įrengimas, netinkamas darbuotojų mokymas ir/ar instruktavimas, darbuotojams privalomų vykdyti instrukcijų, taisyklių ir kt. reikalavimų pažeidimas.

Vertinant sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe statybvietėse, dažniausiai nelaimingus atsitikimus sąlygojo kolektyvinių apsaugos priemonių neįrengimas – ši tendencija nekinta jau keletą metų iš eilės, kaip ir darbuotojų kritimas nuo kopėčių bei pastolių, kuomet nukritimo aukštis buvo daugiau kaip 1,3 metro.

Reaguojant į nustatytas nelaimingų atsitikimų darbe aplinkybes, priežastis bei darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimus buvo parengti ir išsiųsti VDI vadovo pasirašyti laišškai įmonių vadovams su apžvalga ir pasiūlymais saugesnių darbo vietų užtikrinimui:

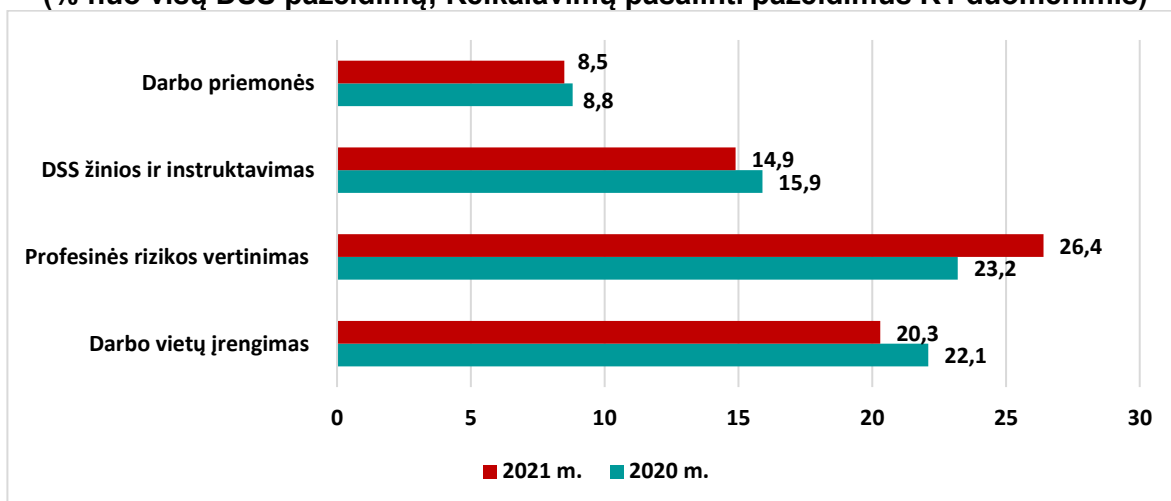
- [Laiškas miškininkystės įmonių vadovams dėl nelaimių atliekant miško kirtimą \(2021-12-21\);](#)
- [Dar kartą apie nelaimingų atsitikimų prevenciją dirbant iškasose \(2021-07-14\);](#)
- [Nelaimingų atsitikimų prevencijos aktualijos žemės ūkyje \(2021-07-14\);](#)
- [Sprogimo rizikos vertinimas – ne formali pareiga, bet įrankis, padedantis apsaugoti nuo didelių nelaimių \(2021-05-19\).](#)

VDI inspektoriai atlikdami ūkio subjektų patikrinimus 2021 metais nustatė 16,7 tūkst. darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimų arba 4 % mažiau nei 2020 metais (2020 m. – 17,4 tūkst.), tokį sumažėjimą lėmė net 6 mėnesiai (iki 2021-07-01) galioję ekonominių veiklų ribojimai dėl šalyje paskelbto karantino, dėl ko daug ūkio subjektų nevykdė ūkinės veiklos. Paminėtina, kad net 72,6% visų 2021 metais nustatytų teisės aktų reikalavimų pažeidimų sudarė darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimai.

Dėl darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimų surašyta 1,25 tūkst. Reikalavimų pašalinti pažeidimus R1 arba 4,4 % daugiau nei 2020 m. (2020 m. – 1,20 tūkst.). Šie Reikalavimai dažniausiai buvo įteikiami įmonių vadovams dėl DSS reikalavimų nevykdymo (72,6 % visų pažeidimų skaičiaus Reikalavimuose R1).

Atkreiptinas dėmesys, kad darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimų struktūroje 2021 metais esminių pokyčiai, lyginant su 2020 metais, neįvyko (9 grafikas).

**9 grafikas. Dažniausiai nustatomų DSS pažeidimų struktūra, %
(% nuo visų DSS pažeidimų; Reikalavimų pašalinti pažeidimus R1 duomenimis)**

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Taip pat, kaip įprasta, vyrauja tie patys pagrindiniai darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimai, susiję su profesinės rizikos vertinimo reikalavimais bei darbo vietų įrengimu. Paminėtina, kad 2021 metais, palyginti su 2020 metais, padaugėjo nustatomų pažeidimų dėl profesinės rizikos vertinimo. Tai sietina su VDI inspektorių atliktais veiksmais, nes patikrinimų darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais ypatingas dėmesys buvo skiriamas būtent profesinės rizikos vertinimo bei darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimo kontrolei.

Kaip ir 2020 metais, 2021 metais daugiausiai darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimų buvo nustatytos statybos sektoriaus įmonėse (34,1 % - visų DSS pažeidimų), apdirbamosios gamybos įmonėse – 21,1 %, prekybos įmonėse – 13,2 %, transporto įmonėse – 10,7 %, žemės ūkio įmonėse – 9,3 %.

Pildytų teminių ataskaitų, skirtų statybiečių patikrinimams, turinys leidžia konstatuoti, kad vyraujančiais darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimais statybvietėse tradiciškai išlieka darbuotojų asmeninių apsaugos priemonių nedėvėjimas, pavojingos zonos, kuriose veikia ar gali veikti (atsirasti) pavojingi ir/arba kenksmingi veiksniai, neaptvėrimas signaliniais aptvarais ir nepaženklėjimas DSS saugos ženklais.

Atsižvelgiant į 2021 metais įvykusių nelaimingų atsitikimų darbe statistinius duomenis, 2022 m. planuojama didinti VDI patikrinimų skaičių statybvietėse 40 % (nuo 500 iki 700 inspektavimų) bei organizuoti neplanines patikrinimo akcijas žemės ūkio įmonėse, ypatingą dėmesį skiriant darbo įrenginių atitikčiai DSS reikalavimams bei darbų organizavimo uždaroje erdvėje vertinimui.

Esant tiesioginiam pavojui darbuotojų saugai ir sveikatai VDI inspektoriai, vykdydami nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevenciją, 2021 metais surašė 18 Reikalavimų sustabdyti darbus arba uždrausti naudoti darbo priemones, t. y. tokių reikalavimų skaičius sumažėjo, lyginant su 2020 metais, kuomet jų buvo surašyta 22.

Šiais reikalavimais buvo uždrausta naudoti 8 darbo priemones, iš jų: 1 potencialiai pavojingas įrenginys (netvarkingas, techniškai nepatikrintas liftas), 3 medienos apdirbimo staklės, 2 krovinių kėlimo įrenginiai bei 2 fasadiniai pastoliai (dėl techniškai netvarkingų, nepilnai ar netinkamai sukomplektuotų ir kitų defektų turinčių įtaką saugai). Tiek 2020 metais, tiek ir 2021 metais nebuvo uždrausta naudoti asmeninių apsaugos priemonių.

Šiais reikalavimais buvo sustabdyti darbai 40 darbo vietose. Palyginus su 2020 metais, šių Reikalavimų skaičius sumažėjo 1,7 karto (2020 m. – sustabdytos 69 darbo vietos), uždraustų naudoti darbo priemonių skaičius sumažėjo 2,3 karto (2020 m. buvo uždrausta naudoti 18 darbo priemonių).

Paminėtina, kad daugiausia 2021 metais darbai buvo stabdomi statybos sektoriuje, ypač vykdant žemės kasimo darbus.

Dėl pavojaus įvykti sunkiam ar mirtinam nelaimingam atsitikimui darbe ar darbuotojui susirgti profesine liga, kai dirbama neįrengus reikiamų kolektyvinės apsaugos priemonių ir (ar) kai

darbuotojas (darbuotojai) neaprūpinti asmeninėmis apsaugos priemonėmis, buvo sustabdyta 12 darbo vietų. Kai darbo aplinka tampa pavojinga sveikatai ar gyvybei dėl rizikos įvykti nelaimingam atsitikimui, susijusiam su kritimu iš aukščio, 2021 metai buvo sustabdyta 10 darbo vietų. Kai dirbama pažeidžiant nustatytus technologinius procesus buvo sustabdytos 7 darbo vietos. Dėl rizikos įvykti nelaimingam atsitikimui, susijusiam su judamomis darbo priemonėmis dalimis, – 3 atvejai (sustabdytos 3 darbo priemonės). Taip pat 2021 metais darbai buvo stabdomi dėl rizikos įvykti nelaimingam atsitikimui, susijusiam su elektros srove, kai buvo nustatoma, jog darbuotojai nebuvo apmokyti saugiai dirbti, bei dėl rizikos įvykti nelaimingam atsitikimui, susijusiam su gruntu užpylimu, biriomis medžiagomis.

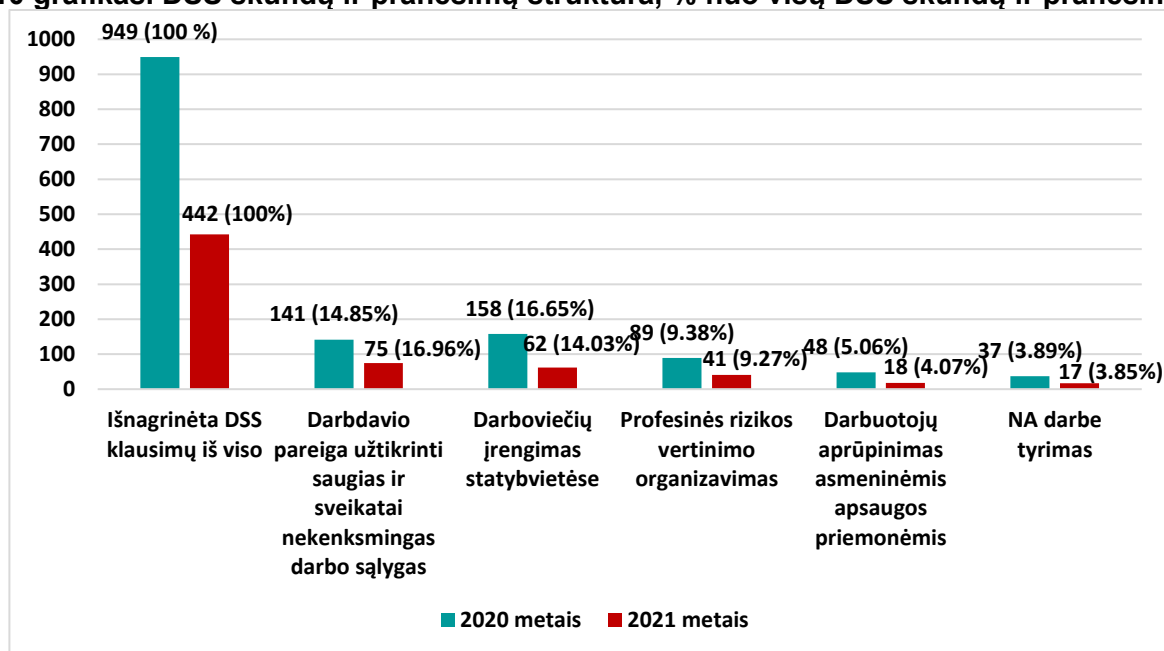
Per 2021 metus buvo išnagrinėti skunduose ir pranešimuose dėl viešo intereso iškelti 442 klausimai dėl darbuotojų saugos ir sveikatos (arba 21,2 % nuo visų skunduose ir pranešimuose ištirtų klausimų). Palyginti su 2020 metais, skunduose ir pranešimuose dėl viešo intereso keliamų klausimų dėl darbuotojų saugos ir sveikatos skaičius, vertinant procentais, beveik nepakito (2020 metais – 20,7 % nuo visų ištirtų klausimų).

2021 metais daugiausia skundų ir pranešimų darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais buvo gauta dėl darbuotojų saugos ir sveikatos valdymo (104 arba 23,5 % nuo visų DSS nusiskundimų), ypač dėl darbdavio pareigos užtikrinti saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas (75 arba 72,1 % nuo visų gautų skundų dėl darbuotojų saugos ir sveikatos valdymo). Kaip ir 2020 metais, nusiskundimų darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais dėl netinkamo darbo vietų įrengimo skaičius 2021 metais, vertinant procentais, liko beveik panašus (2020 metais – 26 % nuo visų DSS nusiskundimų, 2021 m. - 22,8 % nuo visų DSS nusiskundimų), t. y. šiek tiek sumažėjo.

Daugiausia DSS skundų ir pranešimų 2021 metais buvo gauta (10 grafikas):

1. dėl darbdavio pareigos užtikrinti saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas – 75 arba 16,9 % nuo visų DSS nusiskundimų;
2. darbuotojų įrengimo statybvietėse – 62 arba 14 % nuo visų DSS nusiskundimų;
3. dėl profesinės rizikos vertinimo organizavimo – 41 arba 9,3 % nuo visų DSS nusiskundimų;
4. dėl darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsaugos priemonėmis -18 arba 4,1 % nuo visų DSS nusiskundimų;
5. dėl nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo – 17 arba 3,8 % nuo visų DSS nusiskundimų.

10 grafikas. DSS skundų ir pranešimų struktūra, % nuo visų DSS skundų ir pranešimų

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Nusiskundimų skaičius dėl nelaimingų atsitikimų darbe tyrimų 2021 m., lyginant su 2020 m. liko panašus vertinant procentais nuo visų DSS nusiskundimų.

Profesinių ligų valstybės registro duomenimis, per 2021 metus užregistruotos 273 profesinės ligos 129 asmenims. Tai 60 profesinių ligų ir 37 asmenimis mažiau negu 2020 metais (2020 m. užregistruotos 333 profesinės ligos 166 asmenims). 2021 m. vyrams nustatytos 205 (75 %) profesinės ligos, moterims - 68 (25 %) profesinės ligos. 2021 m. vyrams nustatyta 26 profesinėmis ligomis mažiau negu 2020 m. (2020 m. vyrams nustatyta 231 profesinė liga). 2021 m. moterims nustatyta 34 profesinėmis ligomis mažiau negu 2020 m. (2020 m. moterims buvo nustatytos 102 profesinės ligos). Šiuos teigiamus rezultatus sąlygojo efektyvios įgyvendinamos profesinės rizikos veiksnių prevencijos priemonės.

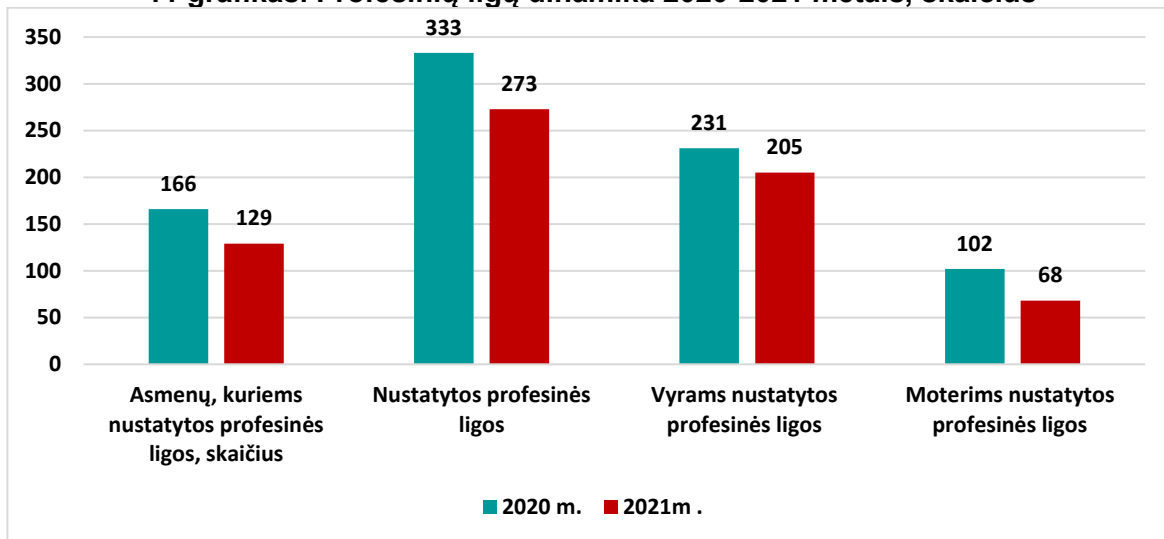
2021 m. daugiausia profesinių ligų, t. y. 71,4 % (195 profesinės ligos) buvo nustatyta 55 - 64 m. amžiaus asmenims, turintiems 35 - 44 m. darbo stažą. 2020 m. taip pat daugiausia profesinių ligų, t. y. 66,4 % (221 profesinės ligos) buvo nustatyta 55 - 64 m. amžiaus asmenims, turintiems 35 - 44 m. darbo stažą.

2021 m. jungiamojo audinio ir skeleto-raumenų sistemos ligos sudarė – 62,3 % (170 profesinės ligos arba 29 ligomis mažiau negu 2020 m.), nervų sistemos ligos – 20,5 % (56 profesinės ligos arba 3 ligomis mažiau negu 2020 m.), ausų ligos – 15,4 % (42 profesinės ligos arba 26 ligomis daugiau negu 2020 m.) visų nustatytų profesinių ligų.

Daugiausia nustatytų profesinių ligų 2021 metais, kaip ir ankstesniais metais, lėmė ergonominiai ir fizikiniai veiksniai.

Pagal ekonominės veiklos rūšis 2020 - 2021 metų laikotarpiu trys ketvirtadaliai visų diagnozuotų profesinių ligų nustatyta statybos, transporto ir saugojimo, žemės ūkio ir miškininkystės, apdirbamosios gamybos įmonėse.

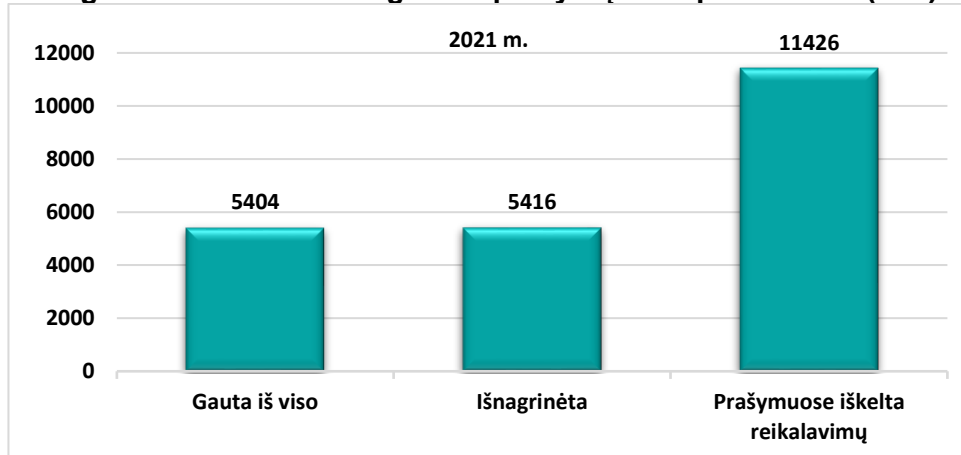
11 grafikas. Profesinių ligų dinamika 2020-2021 metais, skaičius

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

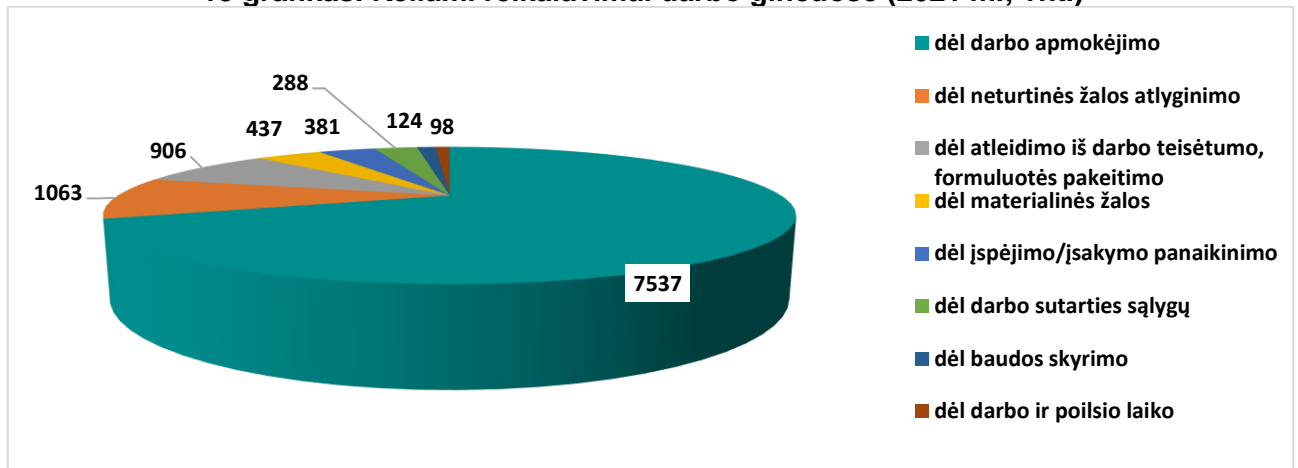
➤ **Tobulino darbo ginčų komisijų veiklą, didinant socialinių partnerių įtrauktį į šių ginčų sprendimo procesą bei išnaudojant visas teises galimybes, kad šie ginčai būtų sprendžiami taikiai**

Darbo ginčų komisijos prie VDI (toliau – DGK) 2021 metais išnagrinėjo 5,42 tūkst. prašymų, kuriuose kelta 11,4 tūkst. reikalavimų (12 grafikas). Palyginti su 2020 m., 2021 m. gauta apie 23 %, o išnagrinėta apie 26 % mažiau prašymų. Gaunamų prašymų mažėjimo tendencija bei prašymuose keliamų reikalavimų kryptiškų pokyčiai galimai susiję su pandemijos pasekmėmis - įmonių veiklos sustabdymu, darbo organizavimo pakeitimais (nuotolinis darbas), dirbančiųjų asmenų skaičiaus sumažėjimu, baime prarasti darbą, nuogaistavimais dėl ateities ir pan.

12 grafikas. Gauta ir išnagrinėta prašymų DGK per 2021 m. (vnt.)

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Kaip ir visais pastaraisiais metais, išlieka stabili tendencija, kad absoliuti dauguma darbo ginčų išnagrinėta dėl darbo užmokesčio ir su juo susijusių sumų (13 grafikas), tačiau palyginti su ankstesniais metais, šis procentas pastebimai sumažėjo: 2021 m. išnagrinėta 7,5 tūkst. tokių reikalavimų, kas sudaro apie 66 % visų 2021 m. gautų reikalavimų, o 2020 m. tokie reikalavimai sudarė 72 % visų tais metais keltų reikalavimų.

13 grafikas. Keliami reikalavimai darbo ginčiuose (2021 m.; vnt.)

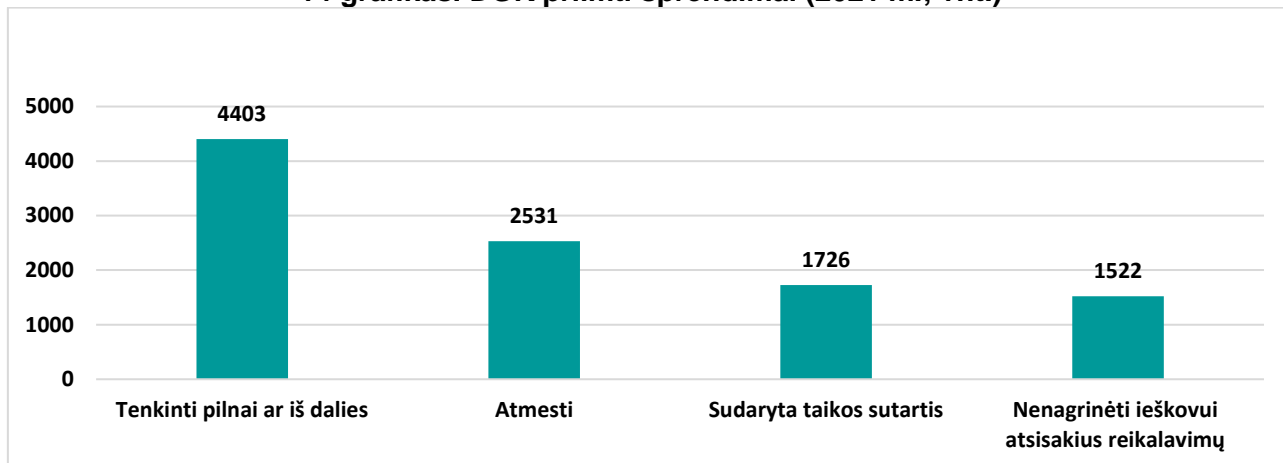
Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Kaip ir ankstesniais metais, apie 95 % prašymų teikia darbuotojai. Daugiausia (apie 19 %) prašymų dėl darbo ginčų nagrinėjimo buvo gauta iš transporto ir saugojimo sektoriaus įmonių (iš jų didžioji dalis – krovinio transporto įmonės, iš kurių gauta 800 prašymų, t. y. apie 15 % nuo visų), antroje vietoje – statybos sektorius. Nemažai prašymų gauta iš didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriaus įmonių, apdirbamosios gamybos įmonių, kiek mažiau – iš kitų ekonominės veiklos sričių įmonių.

Iš visų išnagrinėtų reikalavimų apie 33 % (virš 3,8 tūkst. reikalavimų) buvo išspręsti ieškovo naudai. Apie 6 % (0,6 tūkst.) reikalavimų patenkinti iš dalies. Apie 22 % (2,5 tūkst.) DGK išnagrinėtų reikalavimų buvo atmesti, kadangi ieškovų nurodytos prašymuose aplinkybės nepasitvirtino. Neatsižvelgiant į darbo ginčų nagrinėjimą nuotolinių būdu, DGK pagerino pagrindinio DGK tikslo rodiklius - 2021 metais virš 15 % prašymų nagrinėjimas baigėsi tarp darbdavio ir darbuotojo sudaryta taikos sutartimi, kas 3 % daugiau, nei 2020 m. Dalies reikalavimų nagrinėjimas (virš 13 %) buvo nutrauktas arba jų atsisakyta nagrinėti, ieškovui atsisakius visų reikalavimų, t. y. šalims pačioms išsprendus ginčą be DGK ginčo nagrinėjimo iš esmės. 3 % reikalavimų atsisakyta nagrinėti nesant DGK kompetencijos, 2,8 % – dėl praleisto kreipimosi termino, o 2,7 % - dėl to, kad kelti reikalavimai

jau buvo nagrinėti DGK ar teisme. Kaip ir praeitais laikotarpiais, mažas procentas darbo bylų buvo perkeltas tolimesniam nagrinėjimui į teismą (VDI duomenimis, apie 6 % visų darbo bylų), o darbo bylose, kurios buvo iš esmės nagrinėtos DGK, po to perkeltos į teismą ir taip pat nagrinėtos iš esmės, apie 75 % atvejų priimti identiški DGK priimtiems sprendimai.

14 grafikas. DGK priimti sprendimai (2021 m.; vnt.)

Informacijos šaltinis – VDI duomenys

Gautuose prašymuose pastebima didesnė keliamų reikalavimų įvairovė. Asmenys kėlė daug įvairių problemų viename prašyme, atsirado daugiau ankstesniais laikotarpiais retai keliamų reikalavimų, pavyzdžiui, dėl nepagrįsto nušalinimo nuo darbo, dėl psichologinio smurto darbe, mobingo, dėl neturtinės žalos atlyginimo, lyčių lygybės ir diskriminavimo. Taip pat dėl neturtinės žalos atlyginimo 2021 m. gauta beveik trigubai daugiau reikalavimų, nei 2020 m.; dėl nušalinimo nuo darbo – beveik dvigubai daugiau, nei 2020 m.; padidėjo reikalavimų dėl lyčių lygybės bei diskriminavimo, asmens duomenų apsaugos. Dėl sumažėjusio bendro gautų prašymų skaičiaus, atitinkamai mažiau gauta kitų reikalavimų – dėl atleidimo iš darbo, darbo sutarties sąlygų, darbo ir poilsio laiko režimo, kolektyvinių darbo ginčų ir kt.

Per 2021 metus veikiančios DGK (nuo 2021 m. gegužės mėnesio dėl sumažėjusio gaunamų prašymų skaičiaus panaikinta viena Vilniaus DGK, 2022 m. pradžioje iš viso veikė 22 DGK) vidutiniškai išnagrino po 519 reikalavimų ir tai yra 13 % mažiau, nei 2020 m., kuomet 23 veikusios DGK vidutiniškai išnagrino po 599 reikalavimus. Dėl sumažėjusio gautų ir išnagrinėtų DGK prašymų skaičiaus atitinkamai sumažėjo DGK priteistos sumos. Per 2021 m. DGK priteisė 6,14 mln. Eur, iš kurių 6,06 mln. Eur – darbuotojų naudai, 0,08 mln. Eur – darbdavių naudai.

Pagal VDI 2021 metų veiklos planą numatyta ir įvykdyta:

- 2021 m. birželio 30 d. ir 2021 m. gruodžio 2 d. organizuoti mokymai darbo ginčų pirmininkams ir sekretoriams, kuriuose dalyvavo atitinkamai po 53 ir 50 darbo ginčų komisijų pirmininkų ir sekretorių.

- 2021 m. rugpjūčio 26 d. organizuoti mokymai-aptarimas DGK nariams darbo ginčų komisijų veiklai bei jų narių kvalifikacijai gerinti, kuriame dalyvavo 178 asmenys.

- parengti 2 DGK veiklos, 2 darbo bylų, 2 teismo sprendimų darbo bylose apibendrinimai, kurie paskelbti VDI interneto svetainės (www.vdi.lt) rubrikoje „DGK veiklos ataskaitos“.

2021 m. pabaigoje VDI įgyvendino aktyvią vieno mėnesio visuomenės informavimo kampaniją, per kurią buvo sukurti ir pavišinti 6 informaciniai pranešimai, inicijuotos 39 temos komentarams žiniasklaidoje, 10 straipsnių nacionalinėje žiniasklaidoje, 7 reklaminiai informaciniai filmukai darbo teisės temomis, suorganizuotos 3 spaudos konferencijos.

➤ **Mažino priežiūros našta verslui, įgyvendino pažangiausias antikorpines priemones, efektyvino VDI veiklą, didinant jos darbo našumą, modernizuojant VDI teikiamas administracines paslaugas ir plečiant e. paslaugų prieinamumą**

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos įvertinimo duomenimis, VDI praėjusio laikotarpio pažangumo, diegiant naujas ir tobulinant įdiegtas šios ministerijos Priežiūros institucijų pažangumo vertinimo (švieslentės) metodikoje numatytas pažangias ūkio subjektų priežiūros priemones, indeksas, balais - 9,18 (A).

2021 m. toliau buvo plečiamas įmonių atitikties nustatytiems darbo teisės bei darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimams deklaratyvinis institutas. Vietoj VDI 2021 metų veiklos plane numatyto 1 (vieno) elektroninio inspektavimo 2 tūkst. įmonių, atlikti 7 elektroniniai inspektavimai; įmonių skaičius, kurių atžvilgiu atlikti šie inspektavimai, - beveik 8 tūkst. Tai yra, elektroninių inspektavimų skaičius 7 kartus viršijo planuotą, o įmonių, kurioms buvo pasiūlyta VDI Elektroninių paslaugų sistemoje deklaruoti jų veiklos atitiktį nustatytiems darbo teisės ir/ar darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimams, skaičius - 4 kartus. Mažinant priežiūros našumą, beveik 34 % inspekcinių veiksmų buvo atlikta su kitų priežiūros įstaigų atstovais, kartu užtikrinant jų dalyvių saugos reikalavimus dėl COVID-19 ligos. Taip pat tapo įprastu konsultacinius ir švietėjiškus renginius ir seminarus organizuoti nuotoliniu būdu elektroninėje erdvėje: būtent taip 2021 metais buvo organizuota didžioji dalis šių renginių ir seminarų. Kas ketvirtį buvo apskaičiuojamos ir VDI interneto svetainės rubrikoje „Ūkio subjektų priežiūra“ viešai skelbiamos [VDI veiklos vertinimo kriterijų reikšmės](#).

Įgyvendinant priemones korupcijos rizikai ūkio subjektų priežiūros srityje mažinti, didžiausios rizikos įmonės, įstaigos ir organizacijos nelegalaus darbo kontrolės bei darbuotojų saugos ir sveikatos planiniams patikrinimams buvo atrenkamos tik automatizuotu būdu arba pagal specialiai šiam tikslui sukurtas atrankos kriterijus. Taip pat užbaigta diegti ūkio subjektų patikrinimų įrašymo garso ir vaizdo įrašymo priemonėmis sistema.

Siekiant turėti darbuotojų saugos ir sveikatos ir nelegalaus darbo kontrolės veiklai tobulinti reikalingus duomenis, sukurtas grįžtamasis ryšis po VDI atliktų patikrinimų, gautus duomenis naudojant sprendimams priimti ar VDI veiklai tobulinti. Taip Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2021 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. EV-26 buvo patvirtintas Anoniminės apklausos po Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos atliktų patikrinimų tvarkos aprašas. VDI valdoma Darbo sąlygų darbo vietose nuolatinės stebėsenos informacinė sistema (DSS IS) papildyta funkcionalumu, kuris automatiniu būdu po patikrinimo įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms išsiunčia el. laišką su nuoroda į [VDI svetainėje, skiltyje „Apklausa“, patalpinta anoniminė apklausa](#).

Per 2021 m. į VDI anoniminės anketos dėl VDI atlikto patikrinimo klausimus buvo atsakyta 487 kartus. Atsakymų į šios anketos klausimus suvestinė – grafikai skelbiami viešai VDI interneto svetainės rubrikos „Ūkio subjektų priežiūra“ skyriuje „VDI veiklos vertinimo kriterijai“ ([Apklausa dėl VDI atlikto patikrinimo rezultatai \(.pdf\)](#)). Kaip matosi iš atsakymų į šios anketos klausimų pasiskirstymo, VDI inspektoriai patikrinimų metu elgiasi mandagiai ir profesionaliai, atsako į visus kilusius klausimus, patikrinimai vyksta operatyviai ir sklandžiai bei prisideda prie įmonių veiklos tobulinimo. Dėl VDI inspektorių veiksmų gauta nemažai padėkų. Nusiskundimai yra pavieniai ir, nors esminės įtakos bendrajam VDI vertinimui neturi, jie yra analizuojami ir pagal galimybes įgyvendinami, pvz., atsižvelgiant į nusiskundimus dėl VDI inspektorių bendravimo su trečiųjų šalių piliečiais problemų, perkamos vertėjų paslaugos; dėl pranešimų, kad VDI inspektoriai netiesiogiai prašė kyšio, VDI sustiprinamos korupcijos prevencijos priemonės ir pan. Deja, bet į nemažą dalį neigiamų atsiliepimų VDI atsižvelgti negali, pvz., neskirti baudos už nustatytą darbuotojų saugos ir sveikatos ar/ir darbo teisės pažeidimą; iš anksto pranešti įmonės atstovams apie neplaninį patikrinimą ir pan.

VDI 2021 metais atliko korupcijos rizikos vertinimą VDI. Buvo vertinami VDI veiklos procesai, susiję su nelegalaus darbo, nedeklaruoto darbo ir nedeklaruotos savarankiškos veiklos, užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimų kontrole, viešųjų pirkimų organizavimu ir vykdymu. Buvo atliktas vidaus patikrinimas dėl Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo įstatymo nuostatų laikymosi VDI.

Taip pat buvo vertinami Vyriausios tarnybinės etikos komisijos privačių interesų registro duomenys (PINREG), kuriuos patikrinus, nenustatyta atvejų, kad VDI pareigūnai ir/ar darbuotojai, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka privaloma pateikti privačių interesų deklaracijas, būtų nedeklaravę viešųjų ir privačiųjų interesų.

Įgyvendindama valstybės informacinių technologijų infrastruktūros konsolidavimo politiką, 2021 m. VDI visas informacines sistemas perkėlė į Informacinės visuomenės plėtros komiteto (IVPK) valdymą valstybės duomenų centrą.

Vykdamas VDI 2021 m. įsipareigojimą - sudaryti ne mažiau kaip 60 % elektroninių dokumentų iš visų įstaigos per ataskaitinius biudžetinius metus sudarytų oficialių veiklos dokumentų skaičiaus – VDI 2021 metais sudarytų elektroninių dokumentų apimtis nuo visų dokumentų siekė 75 %. Verta paminėti, kad 2021 m. sausio mėn. - VDI skyrių ir darbo ginčų komisijų parengtų siunčiamų elektroninių dokumentų skaičius buvo 61 %, 2021 m. lapkričio mėn. – 98 %.

VDI inspektorių ir kitų VDI darbuotojų darbo sąlygos buvo gerinamos aprūpinant juos modernesnėmis darbo ir asmens apsaugos priemonėmis, tobulinant VDI informacines sistemas – įsigyti papildomi dronų komplektai, visi darbuotojai aprūpinti nešiojamais kompiuteriais ir Office365 programinės įrangos paketais efektyvesnei veiklai ir geresnei vidinei ir išorinei komunikacijai. Įdiegta ir nuo 2022 m. sausio 1 d. pradėta naudoti viešųjų pirkimų posistemė, įdiegtas ir nuo 2021 m. gruodžio 23 d. pradėtas naudoti kompiuterizuotas žinių darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais tikrinimo procesas (5 (aukščiausias) paslaugos brandos lygis), supaprastintas pranešimo ir dokumentų apie nelaimingus atsitikimus darbe teikimas. Dokumentai teikiami per VDI Elektroninių paslaugų darbdaviams sistemą (EPDS), pasirašius el. kvalifikuotu parašu.

Optimizuojant VDI veiklą 2021 m. buvo atsisakyta apie 50 % stacionaraus tipo telefonų, pradėtas taikyti darbo vietų dalinimosi principas (*angl. job sharing*). Taip pat Lietuvos atvirų duomenų portale <https://data.gov.lt/> atnaujinti VDI atvertų duomenų rinkiniai.

2021 m. VDI dalyvavo Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros organizuotoje Govtech 3.0 iššūkių serijoje su iššūkiu „Duomenų apie nelegalų darbą paieška internetinėje erdvėje ir jų susistemimas“. Sprendžiama problema - internetinė ūkio subjektų analizė vyksta tik kai kurių VDI inspektorių iniciatyva. VDI tam neturi žmogiškųjų išteklių, kurie turėtų galimybę ir pareigą skirti šiai analizei didesnę dėmesį. Projekto metu buvo sukurtas galimo sprendimo, grįsto dirbtiniu intelektu, prototipas, pademonstruotos pagrindinės jo veikimo galimybės. 2022 m. VDI planuoja organizuoti viešąjį pirkimą pilno sprendimo sukūrimo paslaugų įsigijimui.

Didelė VDI veiklos dalis buvo skirta darbuotojų, darbdavių ir plačiosios visuomenės švietimui ir informavimui darbų saugos ir darbo teisės klausimais.

Plėsdama skaitmenines konsultavimo paslaugas, VDI sukūrė mobilią programėlę „Žinok teises“. Ja naudodamiesi darbuotojai ir darbdaviai lengvai gali rasti atsakymus į rūpimus klausimus, praplėsti savo žinias arba lengvai informuoti VDI apie pastebėtus darbų saugos arba darbo teisės pažeidimus.

Per 2021 metus VDI žiniasklaidoje buvo paminėta 2,6 tūkst. kartų (spauda, radijas, TV ir internetiniai portalai).

VDI internetinę svetainę per 2021 metus aplankė beveik 505 tūkst. interesantų, o bendras Facebook platformoje skelbiamos informacijos pasiekiamumas pasiekė beveik 339 tūkst.

VDI inicijavo visa eilę informacinių šviečiamųjų straipsnių bei video reportažų darbų saugos, darbo teisės, nelegalaus darbo klausimais, kurių kiekvieno peržiūrų skaičius per pirmąsias dienas jau viršydavo 5 tūkstančius peržiūrų. Siekiant plėsti VDI veiklos supratimą ir žinomumą bei šviesti visuomenę saugaus darbo kultūros klausimais, VDI įgyvendino projektą „Saugok save darbe“, kurio metu parašyti šviečiamieji straipsniai, o kito projekto – „Profesija – darbo inspektorius“ metu sukurti 4 dokumentiniai video siužetai, pasakojantys apie darbo inspektoriaus profesinę kasdieną.

Įgyvendinta reklaminė kampanija, skirta nelegalaus darbo prevencijai. Kampanijos metu sukurta 5 video siužetų su nuomonės formuotojais serija. Video siužetus planuojama išplatinti socialiniuose tinkluose 2022 m.

2021 metais VDI ypatingai daug dėmesio skyrė jaunimo švietimui darbų saugos ir darbo santykių klausimais. Projekto „Dirbsiu saugiai“ metu VDI inspektoriai ir darbo teisės specialistai lankėsi mokyklose, vedė pamokas 5-6 klasių moksleiviams. Siekiant derinti nelegalaus darbo kontrolę su visuomenės informavimu ir švietimu suorganizuota internetinė viktorina jaunimui (gimnazinių klasių mokiniams).

Siekdama gauti objektyvią informaciją apie vykdomus darbus ir kaip visuomenė juos supranta bei vertina, VDI atliko 2 plačios apimties apklausas: Gyventojų apklausą ir Įmonių apklausą.

Apklausų rezultatai ir išvados buvo pristatyti VDI darbuotojams ir [yra viešai prieinami VDI internetinėje svetainėje.](#)

Gyventojų tyrimo metu atlikta 570 interviu. Išvadose paminėti pagrindiniai pastebėjimai: 77 % apklaustųjų mano, kad VDI prižiūri, kaip įmonėse laikomasi darbų saugos reikalavimų, o kaip labiausiai trūkstantią informaciją (44 % respondentų) nurodė „kaip darbuotojai gali ginti savo teises“.

Įmonių tyrimo metu apklaustos 324 įvairaus dydžio įmonės. Kaip pagrindinę VDI funkciją, didžioji dalis (net 90 %) apklaustų įmonių nurodė, kad VDI tikrina kaip laikomasi darbų saugos reikalavimų. Tačiau įmonės teigė, kad informacijos iš VDI gauna visiškai pakankamai, tik kartais norėtų dar pakartojimų apie kreipimosi ir konsultavimosi galimybes.

COVID-19 pandemijos metu VDI susidūrė su iššūkiu, kai nuotolinio darbo iš namų apimtys ženkliai didėjo. VDI sprendė aprūpinimo darbo priemonėmis klausimus, sudarant darbuotojams galimybę dirbti tiek darbo vietoje, tiek ir nuotoliniu būdu. Taikant nuotolinio darbo modelį išryškėjo labai neefektyvus turimų patalpų panaudojimas, todėl buvo priimtas sprendimas optimizuoti VDI patalpų panaudojimą, o darbuotojai dalinai dirbo darbo vietos keitimosi principu. 2021 m. Vilniaus mieste VDI turėjo 2 992 kv. m. biuro patalpų, po optimizacijos nuo 2021 m. gruodžio 1 d. liko 2 387 kv. m. arba patalpų sumažėjo 20 %. Preliminariai bus sutaupoma apie 25 tūkst. Eur. komunalinių išlaidų (skaiciuota buvusio sezono šildymo ir elektros kainomis).

2021 m. įdiegta Viešųjų pirkimų informacinė sistema VIPIS, tai patogi ir lanksti tinklalapio principu veikianti informacinė sistema, skirta viešiesiems pirkimams planuoti, vykdyti ir kontroliuoti. VIPIS sistema suteikia galimybę planuoti ir vykdyti pirkimus, taip pat stebėti viešųjų pirkimų procedūras. Naudojant VIPIS sistemą, pirkimų planavimo procesas tampa greitesnis ir skaidresnis. Sumažėja klaidų ir piktnaudžiavimo tikimybė – sistema padeda užtikrinti, kad sutartys neviršytų planuojamos pirkimo vertės, užsakymai nebūtų vykdomi pasibaigus sutarties galiojimui ir pan.

2021 m. taip pat buvo plėtotas bendradarbiavimas su Europos Sąjungos ir kitų užsienio valstybių darbo inspekcijomis. Nepaisant to, kad dėl COVID-19 pandemijos dalis numatytų tarptautinių renginių buvo atšaukta arba vykdyta nuotoliniu būdu, tarptautinių ryšių klausimais VDI aktyviai dalyvavo Vyresniųjų darbo inspektorių komiteto (VDIK) ir jo darbo grupių veikloje: dalyvauta 2 VDIK nuotoliniuose plenariniuose posėdžiuose ir teminėse dienose Portugalijoje ir Slovėnijoje; vykdytas pasirengimas dalyvauti VDIK organizuojamoje raumenų ir kaulų sistemos sutrikimų prevencijos kampanijoje „Saugiose darbo vietose mažesnis krūvis“, numatomuose Lietuvos bei Slovėnijos darbo inspektavimo sistemų vertinimuose; Strateginio valdymo (2 nuotoliniai posėdžiai), Mašinų saugos ir jos pogrupio darbo inspektorių mokymo klausimais (2 nuotoliniai posėdžiai) darbo grupių veikloje. VDI atstovas įsijungė į naujai sudaryto „Skaitmenizacijos ir robotikos“ pogrupio veiklą (1 nuotolinis posėdis). Vykdytas keitimasis informacija per „VDIK Keitimosi informacija“ tinklą.

VDI atstovai dalyvavo Tarptautinės darbo inspekcijų asociacijos (TDIA) nuotoliniame kongrese bei generalinėje asamblėjoje, 2 TDIA nuotoliniuose seminaruose darbo inspekcijų veiklos pandemijos sąlygomis ir inspektorių kompetencijų klausimais.

Aktyviai dalyvauta Europos darbo institucijos (EDI) Kovos su nedeklaruotu darbu platformos veikloje bei jos organizuojuose nuotoliniuose renginiuose: 3 plenariniuose posėdžiuose, seminaruose apie sezoninių bei viešbučių ir restoranų sektorių darbuotojų nedeklaruoto darbo prevenciją, kovos su sukčiavimu trumpalaikės finansinės paramos schemose pandemijos metu, nedeklaruoto darbo kontrolės ir prevencijos sudėtingose ekonominėse grandinėse bei bendradarbiaujančioje ekonomikoje, darbo inspektorių ir socialinių partnerių bendradarbiavimo, laikinojo įdarbinimo, tarpvalstybinių rizikos vertinimo aspektų ES darbo mobilumo srityje, kampanijos kelių transporto sektoriuje rengimo temomis. VDI atstovai dalyvavo EDI organizuojuose Inspektavimo darbo grupės nuotoliniuose posėdžiuose. Dalyvaujant EDI koordinuojamoje bendrų ir suderintų patikrinimų priemonėje, kartu su Belgijos ir Nyderlandų pareigūnais vykdytas vienas nuotolinis inspektavimas komandiruočių sezoninių darbuotojų kontrolės klausimais. Lietuvoje kartu su Belgijos inspektoriais buvo tikrinama Klaipėdoje registruota įmonė, vykdanči veiklą ir Belgijoje, komandiruojanči sezoninius darbuotojus į Belgiją darbams šiltnamiuose. Bendra VDI veikla buvo pristatyta EDI vadovo vizito Vilniuje metu.

VDI toliau plėtojo veiklą, dalyvaujant Europos saugos ir sveikatos darbe agentūros nacionalinių ryšių punktu (3 nuotoliniai susitikimai), interaktyvios rizikos vertinimo priemonės OiRA

narių (1 nuotolinis susitikimas), Eurostato Nelaimingų atsitikimų darbe statistikos darbo grupės (1 nuotolinis posėdis) veikloje.

Tęstas bendradarbiavimas su kitų valstybių darbo inspekcijomis: įgyvendinant Latvijos, Estijos ir Lietuvos darbo inspekcijų bendradarbiavimo darbuotojų saugos ir sveikatos srityje susitarimą, Lietuvoje organizuotas susitikimas tema „COVID-19 pandemijos įtaka darbo santykiams ir vidiniam darbo organizavimui“ (15 LT dalyvių, iš viso 34).

Tęsiant bendradarbiavimą su Norvegijos Karalystės darbo inspekcija, surengti 3 renginiai – nuotolinis tarpinstitucinis seminaras, kuriame dalyvavo VDI, VMI, Policijos, FNTT ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos iš Lietuvos pusės bei Norvegijos atitinkamų institucijų (darbo inspekcijos, mokesčių inspekcijos, policijos ir Socialinės apsaugos institucijos) atstovai; seminaro metu aptartos šių institucijų veiklos kovos su nelegaliu darbu, prekyba žmonėmis, darbo nusikaltimais srityse. Analogišku formatu bendradarbiavimo seminaras vyko „gyvai“ Vilniuje – jo metu aptarti klausimai, susiję su tolimesniu institucijų bendradarbiavimu, siekiant vykdyti realius kontrolės veiksmus rizikingiausiose įmonėse, pristatyti praktinio darbo pavyzdžiai (vykdomos akcijos, nukreiptos prieš žmonių išnaudojimą darbe). Įgyvendinant inspektorių mainų priemonę, 4 VDI atstovai vyko į Norvegijos darbo inspekcijos Tonsbergo padalinį – vizito metu susipažinta su kasdiene Norvegijos inspektorių darbo veikla bei dalyvauta inspektavimuose statybos sektoriuje.

Plėtoti Vystomojo bendradarbiavimo ryšiai su Ukrainos darbo inspekcija - organizuotas 1 nuotolinis susitikimas darbo teisės bei darbuotojų saugos ir sveikatos temomis. 2 VDI atstovai dalyvavo TAIEX nuotolinėje ekspertinėje misijoje Armėnijos Darbo ir socialinių reikalų ministerijoje darbo ginčų komisijų steigimo ir veiklos organizavimo klausimais.

2021 metais didžiausias dėmesys buvo skiriamas VDI inspektorių bei darbo ginčų komisijų pirmininkų kvalifikacijos kėlimui, taip pat kitų VDI darbuotojų mokymams. Kvalifikaciją kėlė 314 VDI darbuotojų.

2021 m. birželio 30 d. ir 2021 m. gruodžio 20 d. organizuoti mokymai darbo ginčų pirmininkams ir sekretoriams, kuriuose dalyvavo atitinkamai po 53 ir 60 asmenų.

2021 m. gruodžio 10 d. vyko VDI metinis seminaras, kurio temos buvo: „Mobingas ir psichologinis smurtas darbo aplinkoje“, „Streso, vidinių konfliktų valdymas įstaigos viduje“, „Efektyvus viešas kalbėjimas“, taip pat buvo suorganizuota VDI komandos stiprinimo veikla. VDI metiniame seminare dalyvavo 255 VDI darbuotojai.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos pasiūlymus ir rekomendacijas, 2021 m. buvo tęsiami VDI darbuotojų mokymai korupcijos prevencijos klausimais. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos Antikorupcinio švietimo skyriaus organizuotuose mokymuose „Korupcijos samprata ir pasireiškimas Lietuvoje. Antikorupcinės aplinkos kūrimas“ dalyvavo 249 VDI darbuotojai, o mokymuose „Korupcijos samprata ir pasireiškimas Lietuvoje. Dovanų politika“ - 276.

Siekiant pagilinti VDI darbuotojų kompiuterinės saugos ir skaitmeninio raštingumo žinias, organizuoti Kibernetinio saugumo mokymai, kuriuose kvalifikaciją kėlė 245 VDI darbuotojai.

15 VDI darbuotojų dalyvavo JAV Teisingumo departamento organizuotuose mokymuose „Kova su prekyba žmonėmis“.

2021 m. gegužės mėnesį VDI pabaigė įgyvendinti ES lėšomis finansuojamą projektą „Profesinių sąjungų ir darbdavių bendradarbiavimo modelis vystant socialinį dialogą“, kuris buvo vykdomas nuo 2017 m. balandžio.

Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija
prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos